

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до дипломної роботи
бакалавра
на тему: «Вплив соціально-економічних чинників на розвиток культури
та мистецтва Іспанії XVI-XVII ст.»

Виконав:
студент IV курсу
денної форми навчання
напряму підготовки
032 «Історія та археологія»
Яковенко Георгій Ігорович

Керівник:
Каріков Сергій Анатолійович,
доктор історичних наук, професор

Рецензент:
Сорочан Сергій Борисович
доктор історичних наук, професор

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНЕ ОБЛАШТУВАННЯ ІСПАНСЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ІМПЕРІЇ.....	12
1.1. Формування Іспанської колоніальної імперії.....	12
1.2. Іспанія за правління старших Габсбургів.....	17
1.3. Іспанія за правління молодших Габсбургів.....	22
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІСПАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.....	29
2.1. Колонії та економічний підйом.....	29
2.2. Соціальне становище Іспанії XVI-XVII ст.....	34
РОЗДІЛ 3. РЕЛІГІЙНІ ТА СВІТСЬКІ ЗАХОДИ В ІСПАНІЇ XVI-XVII ст.....	39
3.1. Духовне життя Іспанії XVI-XVII ст.....	39
3.2. Організація релігійних видовищ. Вплив інквізиції на розвиток культури та мистецтва.....	44
3.3. Розвиток національної літератури та професійного театру.....	51
3.4. Золота доба Іспанського живопису, скульптури.....	62
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	75
РЕЗЮМЕ.....	80

ВСТУП

Робота присвячена визначенню впливу соціально-економічних чинників на розвиток культури та мистецтва Іспанської імперії XVI-XVII ст. На єдину державу Іспанія перетворилась за часів правління Фердинанда та Ізабелли, які об'єднали Арагон та Кастилію. До 1492 р. ці правителі завоювали весь півострів, крім Португалії, й об'єднали його в одну державу. Щоб забезпечити в новому королівстві християнську чистоту, у 1480 р. було засновано інквізицію, яка мала переслідувати і карати єретиків.

Це був час великих географічних відкриттів, колоніальної експансії, активності католицької церкви, яка дозволила забезпечити Іспанії контроль над суспільством та політикою, що сприяло стабілізації влади та підвищенню авторитету королівства в міжнародних відносинах. Розвиток торгівлі, промисловості та сільського господарства піднімали економіку країни. Іспанські компанії займалися торгівлею різними товарами (шовк, спеції, текстиль, метали), що забезпечувало значні доходи для країни. За рахунок використання нових технологій, збільшення посівних площ країна забезпечувала себе продовольством та збільшувала експорт сільськогосподарської продукції. Внаслідок реформування фінансової системи розвивалися банки та інші фінансові установи. XVI ст. позначено значним розвитком суспільства, та появою вільних професій, які сприяли виникненню нових ідей та здійсненню наукових досліджень. Всі ці фактори були взаємопов'язаними і мали вагомий вплив на економічне процвітання та інвестування значних коштів в культуру та мистецтво. В XVII ст. соціально-економічне становище Іспанії похитнулося. Країну охопили внутрішні чвари та конфлікти з іншими європейськими державами. В Іспанії настав період політичного та економічного занепаду. Наймогутніша держава світу перетворюється в реакційну, другорядну, відсталу країну: «...все сильнішим стає зубожіння народу при нестримних розкошах двору і більш жорстоким – тиск інквізиції. На тлі загальнонаціональної кризи

відбувається бурхливий розквіт мистецтва»¹Очевидно, попередній розквіт суспільства епохи Відродження пробудив творчі сили і цей підйом в культурі і мистецтві продовжує розвиватись і тоді, коли в інших сферах життя починається спад. Не дивлячись на те, що внески в мистецтво зменшились, воно продовжувало жити, мистецтво продовжувало розквітати, однак Ренесанс поступився іншому напрямку художньої культури – бароко.

Тема впливу соціально-економічних чинників на розвиток культури та мистецтва Ренесансу в Іспанії XVI-XVII ст. **актуальна** тим, що допомагає пояснити своєрідність іспанської культури та мистецтва в цей період. На той час Іспанія була країною з сильною соціальною стратифікацією, яка відбивалася в культурі та мистецтві. Вищі класи могли замовляти і підтримувати розвиток широкого спектра культурних і мистецьких починань, тоді як нижчі класи були значною мірою виключені з цієї діяльності. Це призвело до того, що культура і мистецтво також були стратифіковані: декілька релігійних братств, елітних художників і меценатів контролювали більшу частину культурної продукції. Наше дослідження показало актуальність застосування даних та фактів із таких суміжних дисциплін, як історія, література, культурологія, філософія для формування комплексної картини розвитку .

Об’єктом роботи є іспанське суспільство та держава у XVI-XVII ст.

Предметом дослідження в роботі є вплив соціально-економічних чинників на розвиток культури та мистецтва Іспанії протягом XVI-XVII ст.

Хронологічні межі – XVI-XVII ст.

Територіальні межі даного дослідження окреслені кордонами Іспанської імперії періоду XVI-XVII ст.

Метою роботи є виявлення соціально-економічних чинників розвитку Іспанії XVI-XVII ст. та їх вплив на мистецтво і культуру доби Ренесансу та Бароко.

Виходячи з мети дослідження, були сформульовані наступні **завдання**:

¹ Миленька Г. Д. Історія зарубіжного театру (від Античності до Просвітництва) : навч. посіб. / Г. Д. Миленька. – К. : Вид. НПУ імені М. Драгоманова, 2007. – 283 с.

1. Проаналізувати специфіку політичного устрою Іспанської колоніальної імперії (від створення до становища Іспанії за правління старших та молодших Габсбургів);
2. Визначити соціально-економічні чинники, які вплинули на розвиток Іспанії зазначеного періоду;
3. Розкрити особливості духовного життя Іспанії XVI-XVII ст.;
4. Дослідити організацію релігійних видовищ та виявити вплив Інквізиції на розвиток культури та мистецтва;
5. Схарактеризувати еволюцію та виявити специфіку двох стилів: Ренесансу та Бароко;
6. Виявити стилі, жанри та напрямки іспанської національної літератури зазначеного періоду;
7. Проаналізувати розвиток національної іспанської драми та розвиток професійного театру;
8. Дослідити специфіку розвитку барокового стилю в іспанській скульптурі та живописі середини-другої половини XVII ст. (виявлення індивідуальних особливостей художньої манери провідних майстрів цього періоду)

Методологія дослідження. Вивчення даної теми передбачає комплексний міждисциплінарний підхід, який враховує низку факторів, що стосуються як художньої сфери, так і культурного, суспільного життя в цілому. У цьому дослідженні основними стали формально-стилістичний та культурно-історичний методи. Вони дозволили найповніше уявити картину розвитку політичного, соціального, економічного та культурно-мистецького життя Іспанської колоніальної XVI-XVII ст.

Формально-стилістичний та історико-порівняльний методи дозволяють всебічно досліджувати політичне, соціальне, духовне і культурне життя як у XVI, так і у XVII ст.

Метод аналізу первинних та вторинних джерел розширив знання з відповідної теми і дав розуміння закономірності процесів розвитку культури і мистецтва в Іспанії у XVI-XVII ст.

Іконографічний метод сприяв виявленню характерних ознак культурного мистецького продукту який з'являється у період Відродження та Бароко та визначенню основних тем, до яких зверталися іспанські митці.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні та аналізі основних соціально-економічних і суспільно-політичних факторів, які впливали на розвиток культури та мистецтва в Іспанії в період XVI-XVII ст., та оцінці відносної важливості кожного з цих факторів.

Історіографічний огляд.

У вітчизняній історіографії мало уваги приділялося вивченню питань пов'язаних з історією Іспанії XVI-XVII ст. На цей час авторами переважної більшості досліджень є зарубіжні фахівці, серед яких класичним дослідженням є *«Історія Іспанії» Альтаміра-і-Кревеа Р.* У цій роботі зібрано великий фактичний матеріал з політичної, соціальної та економічної історії Іспанії та її різних регіонів: Кастилії, Арагона, Каталонії, Наварри, мавританських земель. Великий інтерес становлять розділи, присвячені соціальному ладу та економіці Іспанії в епоху Реконкісти та об'єднання країни. Окрім того, увагу приділено і розвитку культури та мистецтва.

Книга *«Завоювання Мексики» Вільяма Прескотта* була опублікована в 1843 році і є детальним описом іспанського завоювання Мексики в XVI ст. Книга дає уявлення про економічні мотиви завоювання, а також про культурні зіткнення між іспанцями та корінним населенням.

Фундаментальною працею, яка досліджує походження та вплив "чорної легенди" (набору негативних стереотипів і міфів про Іспанську імперію, що виникли в XVI ст. і зберігалися протягом століть), є дослідження *Ч. Гібсона "Чорна легенда: Антиіспанські настрої в Старому і Новому Світі"*. Автор стверджує, що "Чорна легенда" підживлювалася пропагандою, яку поширювали конкуруючі європейські держави, і мала значний вплив на те, як Іспанську

імперію сприймали в решті світу. Робота мала вплив на формування дискусії про спадщину Іспанської імперії і стала предметом численних наукових дискусій та дебатів.

Грунтовною працею, яка досліджує іспанське завоювання Америки з культурної та філософської точки зору, є книга французького філософа **Цвєтана Тодорова** *"Завоювання Америки: Питання про іншого"*. Він стверджує, що іспанці розглядали корінні народи, з якими вони зіткнулися, як "інших", і що ця перспектива сформувала їхнє ставлення до них. Аналіз Тодорова мав вплив у сфері постколоніальних студій і сприяв кращому розумінню культурної динаміки Іспанської імперії.

Політичні, соціальні та культурні події охоплені у праці **Генрі Камена** *"Золотий вік Іспанії: 1516-1659"*. Автор стверджує, що цей період був "золотою добою" для Іспанії, який характеризувався значним економічним зростанням, культурним розквітом і політичною стабільністю.

Детальний аналіз сильних і слабких сторін розвитку Іспанської імперії відображено в праці **Дж. Х. Елліотта** *"Імперська Іспанія: 1469-1716"*. Книга Елліотта представляє нарис історії Іспанії від правління католицьких монархів до кінця правління династії Габсбургів. Елліотт стверджує, що Іспанська імперія була складним і багатогранним утворенням, яке не можна звести до спрощених стереотипів чи міфів.

Щодо історії культури та мистецтва Іспанії зазначеного періоду особливо ґрунтовною і цінною нам видається праця *"Історія світового театру"* **Оскарф Г. Броккетф, Франклінф Г. Гілді**. Ця праця американських істориків та теоретиків театру містить раніше не оприлюднені хрестоматійні матеріали та цитати знаменитих теоретичних праць відомих істориків мистецтва. Текст відображає сучасний стан знань та дає найточнішу оцінку історії театру на сьогодні;

Аналіз джерел

"Життя Ласарільйо де Тормеса, його удачі та негаразди", анонім

"Життя Ласарільйо де Тормеса, його багатства та злигодні" - це іспанський роман, опублікований анонімно в 1554 році. Книга розповідає історію молодого хлопця Ласарільйо, який росте в бідності і стає слугою у різних господарів. Роман дає уявлення про повсякденне життя нижчих класів Іспанії XVI століття і висвітлює соціальну та економічну нерівність того часу.

"Іспанська трагедія" Томаса Кіда

П'єса Томаса Кіда "Іспанська трагедія" була вперше поставлена у 1587 році. Дія п'єси відбувається в Іспанії і зображує країну як місце насильства та корупції. Вона також коментує соціально-економічну ситуацію того часу, оскільки головний герой прагне помститися тим, хто скривдив його через його нижчий класовий статус.

"Загальна історія подій Нової Іспанії" Бернардіно де Саагуна

Бернардіно де Саагун був іспанським місіонером, який провів більшу частину свого життя в Мексиці протягом 16 століття. Його праця "Загальна історія подій Нової Іспанії" є вичерпним описом мексиканської цивілізації до і після іспанського завоювання. Текст дає цінне уявлення про соціальну та економічну системи Мексики, а також про їхні релігійні вірування та звичаї.

"Relaciones Topográficas de Felipe II."

Одним з основних історичних джерел, яке проливає світло на соціально-економічне становище Іспанії у XVI столітті, є "Топографічні розповіді Феліпе II". Цей документ був створений на замовлення короля Філіпа II наприкінці 16 століття з метою надання всебічного опису міст і містечок Іспанії. Документ містить детальну інформацію про населення, сільське господарство, промисловість і торгівлю різних регіонів Іспанії.

Заповіт Ізабели I Кастильської

Цей документ королева Ізабеллою I Кастильською написала у 1504 році, за рік до смерті. Це дуже важливе джерело для вивчення історії Іспанії, тому що воно містить важливі вказівки про її політичні та соціальні переконання, а також її погляди на владу та управління.

"Хроніки відкриття Америки" Гонсало Фернандес де Ов'єдо

"Хроніки відкриття Америки" - це історичне джерело, яке був написано іспанським істориком та мореплавцем Гонсало Фернандес де Ов'єдо (1478-1557) в середині XVI століття. Цей твір важливий для вивчення історії заселення та завоювання Америки, а також для розуміння культурних та соціальних наслідків, що виникли в результаті зустрічі іспанців з місцевими народами.

"Хроніки відкриття Америки" були опубліковані у 1535 році в Севільї. Цей твір складається з чотирьох книг, які описують історію заселення Карибського басейну, Мексики, Центральної та Південної Америки. Гонсало Фернандес де Ов'єдо був свідком багатьох подій, які описує в своїх "Хроніках", а також вивчав документи та інші джерела, що стосуються історії Америки.

Одним з найважливіших аспектів "Хронік відкриття Америки" є описи місцевих народів, їх культури та поведінки. Фернандес де Ов'єдо докладно описує релігію, звичаї та обряди індіанців, їхній спосіб життя та відносини з іспанцями. Описи цих народів є важливим джерелом для вивчення етнографії та антропології місцевих народів Америки.

Ndjhb Франсіско де Кеведо

Франсіско де Кеведо був плідним письменником і сатириком Іспанії. Він народився у шляхетній родині, але його сім'я потрапила в немилість правлячої монархії, що справило глибокий вплив на його творчість.

Твори Кеведо є цінним джерелом для розуміння політичної ситуації в Іспанії протягом XVI-XVII століть. Його політичні сатири, такі як "El Buscón" та "El Sueño del Juicio Final", є дошкульною критикою корупції та зловживання владою, що процвітали в Іспанській імперії в цей період. У своїх творах Кеведо викриває зловживання правлячого класу та їхню нечутливість до долі простого люду. Він наголошує на величезному багатстві та розкоші, якими насолоджувалася аристократія, в той час як більшість населення боролася за виживання.

Автобіографія Кеведо "Історія життя Бускон" дає подальше розуміння політичного та соціального контексту його часу. Це сатирична розповідь про його власне життя, сповнене нещастя і труднощів. Вона є відображенням

зростаючого невдоволення населення правлячим класом, який вважався відірваним від народу та експлуаторським.

Поетичні твори Гонгора-і-Арготе,

Гонгора-і-Арготе — центральна постать лірики бароко. Творчість Гонгора-і-Арготе розвивалась у двох планах. Він використовував два стилі — один зрозумілий і простий, другий — складний і заплутаний, розрахований на вузьке читацьке коло. Обидва стилі існували паралельно і навіть взаємодіяли, оскільки вони — елементи єдиної поетичної системи Гонгора-і-Арготе.

У творах "ясного" стилю поет спирається на певний, чіткий сюжет, простий і завершений мотив. В складному стилі він традиційні жанри народної поезії прикрашає різноманітними і складними художніми тропами — метафорами, антитезами, гіперболами. Цей стиль називали гонгоризмом. Загалом це створювало особливий стиль, позначений свідомою поетичною майстерністю, народний мотив поєднувався та контрастував з вишуканими мистецькими прийомами.

"Дон Кіхот" Мігель де Сервантес

Джерелом, яке дає уявлення про культуру Іспанії, є твори Мігеля де Сервантеса, зокрема його найвідоміший роман "Дон Кіхот". "Дон Кіхот", опублікований у 1605 році, є сатирою на романтизовану лицарську літературу, яка була популярною в Іспанії того часу. Сервантес використовує образ Дон Кіхота для критики аристократичних цінностей та соціальної ієрархії того часу. У романі також досліджуються теми ідентичності, правди та ілюзії, які були важливими для іспанського суспільства. Літературознавці називають цей твір антилицарським романом.

"Пес у яслах" (Собака на сіні) «Фуенте Овехуна», «Художник власної ганьби» Лопе де Вега

Лопе де Вега — один з найяскравіших драматургів періоду Відродження. Найвідоміші п'єси іспанського драматурга — комедія плаща та шпаги «Собака на сіні», історична п'єса «Овеча Криниця» та драма «Художник власної ганьби»

В основу сюжету «Овечої Криниці» покладено історичний факт 1476 року — повстання селян містечка Фуенте Овехуна (Овеча Криниця) проти сеньйора Фернана Гомеса де Гусмана, яке закінчилося його вбивством.

«Собака на сні» — це історія знатної і багатой графині Діани де Бельфлор. Закохана у свого секретаря Теодоро, Діана не наважується ані дати волю серцю, ані віддати коханого іншій, бо на перешкоді її пристрасті стає дворянська честь. На допомогу закоханим приходить Трістан — кмітливий пройдисвіт, і Теодоро раптом перетворюється на знатного вельможу і дворянина, що не поступається Діані ані статком, ані давністю роду. П'єси Лопе де Веги із честю пережили випробування часом і нині з успіхом ідуть на багатьох театральних сценах.

П'єса "Художник власної ганьби", написана у 1620 році, є коментарем до соціальної та економічної нерівності Іспанії. П'єса розповідає історію художника, який стає багатим завдяки своєму мистецтву, але в кінцевому підсумку зазнає краху через заздрість і жадібність оточуючих, які походять з вищих соціальних класів.

«Дама-невидимка», «Життя – це сон» Кальдерон де ла Барка

Кальдерон де ла Барка писав в основному для придворного театру. Будучи в сані священика Кальдерон писав драматургію як на релігійну тему (аутос), так і філософські п'єси та драми інтриги. Найяскравішою п'єсою з закрученої інтригою є «Дама-невидимка», що ґрунтується на численних непорозуміннях у любовних інтригах, які з рештою щасливо вирішується. Найславетнішою драмою є п'єса «Життя – це сон», яка є філософською алегорією про становище людини і таємницю життя.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів (у дев'яти підрозділах), висновків, списку джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНЕ ОБЛАШТУВАННЯ ІСПАНСЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ІМПЕРІЇ

1.1. Формування Іспанської колоніальної імперії

Політичний устрій іспанської колоніальної імперії ознаменувався великими змінами, порівняно з добою середньовіччя, практично у всіх сферах життя країни. Це було пов'язано з правлінням Ізабелли I Кастильської (1451-1504), яка правила з 1474 до 1504 рр., та Фердинанда (Фернандо) II Арагонського (1452-1516) який правив в Іспанії з 1468 до 1516 рр. До їхнього правління Іспанія не існувала як єдина держава, оскільки була розділена на кілька королівств по всьому Піренейському півострову: Кастилія, Арагон, Наварра та ін.

Формування іспанської колоніальної імперії розпочалося наприкінці XV ст. У цей час, коли було закладено основи централізації, Іспанія почала відігравати в Європі та світі провідну роль. В історії Ізабелла і Фернандо відомі як католицькі королі, які отримали цей статус у 1496 р. Історики визнають титул католицьких королів пов'язаним із турботою про чистоту католицької віри (на передумові цього вони й отримали свої статуси від папи). Вони перейняли спустошену держскарбницю, розрізнені королівські угіддя і безперервні місцеві міжусобиці. Пізніше їх успадковували спадкоємці, які потім застосували титул для своїх наступників. Водночас, у країні почала утверджуватися культура епохи Відродження.

У перші роки існування іспанської монархії, існували значні труднощі, пов'язані з відносинами із аристократією, яка не лише звикла до автономії та нагляду над королівською бюрократією, а й залишила за собою право вибору наступника престолу. Ізабелла I та Фердинанд II були сповнені рішучості створити найсильнішу центральну державу як засіб виправлення складних відносин. Тим самим вони гарантувати стійкість держави. Але цього можна було досягти тільки з сильним центральним урядом.

Низка авторитетних кастильських родин, зокрема впливові Мендоса, Манріке, Веласко та інші, підтримали католицьких королів у прагненні отримати гарантії свого становища від авторитетних кастильських родин². Королі здебільшого слідували політиці своїх попередників щодо дворянства, яка полягала в тому, щоб бачити в ньому союзника і помічника. Але маєтки і титули, набуті дворянами всупереч закону, повинні були повернутися короні, щоб запобігти зловживанням. Щоб зупинити громадянські міжусобиці, королі зломали, наскільки зуміли, опір повстанських сил інших дворян, які протистояли централізації і на деякий час поклали кінець добі міжусобиць. Таким чином, вони змогли створити сприятливі умови для того, щоб у підсумку відбулися перетворення. Внутрішня політика Ізабелли I та Фердинанда II стала завершенням процесу створення держави – монархії з надзвичайно сильною центральною бюрократією, перехідного стану між Середньовіччя та монархією Нового часу, що міг слугувати кінцевим кроком до держави абсолютної монархії. Корона мала встановити нагляд над розвиненою системою інститутів, що існували раніше, але оновлених відповідно до мінливих потреб часу, щоб мати здатність підтримувати цю бюрократію. У результаті шлюбного договору, що згуртував державу, було встановлено нову форму правління і почала формуватися нова держава. З постанов, ухвалених першими і найбільш значущими кортесами королівства, вже можна побачити, що головні напрями ранньої політики молодих монархів можна було відстежити на цьому етапі. На кортесах у Мадригалі 1476 року обговорювали два головні питання: королівські фінанси, а також відтворення Генерального (або Святого) Ермандада, інституції, що забезпечувала порядок на місцях через відтворення та поліпшення функціонування Ермандада. Щоб відтворити Ермандад 1473 року, необхідно було обрати двох алькальдів Ерманди в кожному населеному пункті. Залежно від чисельності населення і добробуту жителів тієї чи іншої території,

² Ведюшкин В. А. Идальго и кабальеро: испанское дворянство в XVI—XVII вв. // Европейское дворянство XVI—XVII вв.: границы сословия / Под ред. В. А. Ведюшкина. М., 1997

розраховується наявність конкретної кількості озброєних лицарів і солдатів, або, іншими словами, внутрішньої кавалерії, з якої складалася Ермандада (Квадрілья). Якщо розглядати ідею Ермандади, то місцева знать була потіснена королями, що видно з її негативної реакції на цю ідею. У підсумку засідання кортесів у Толедо 1480 року інфант Хуан був офіційно проголошений кортесами легітимним спадкоємцем. У результаті ухвалених тоді рішень держава стала на шлях реформ. Ці кортеси замість петицій були переоформлені у вигляді документа під назвою "Загальна постанова". Для поліпшення грошової системи та відновлення собівартості монет було розпочато реформи. Було вжито низку заходів проти протизаконного захоплення земель, а також проведено суттєву реорганізацію Королівської ради та Канцелярії (Аудієнції). Було внесено низку видозмін у систему призначень, а також у кількість посад та затверджено зміни до складу королівської ради. З 1464 року приватні особи отримували від корони зниження державної ренти (хурос). За твердженням Кортесів Толедо, королівський уряд чітко продемонстрував свій намір розв'язувати велике коло питань, які поступово виникали у зв'язку з поетапним розвитком держави.

У результаті правління Ізабелли і Фернандо відбулися істотні зміни в системі центрального управління країною. Королі намагалися зміцнити свою владу шляхом перетворення наявних і відтворення нових інститутів. Було очевидно, що Королівська рада зазнає серйозних змін. Уже 1480 р. її склад змінився: тепер у ній був постійний президент-прелат (кардинал Мендоса), три міністри-кабальєро і шість-дев'ять летрадос, залежно від обставин. На нарадах могли бути присутні й інші міністри (представники вищої знаті). Їхня участь не завжди була необхідною, оскільки рішення ухвалювалися постійними головами ради. Таким чином, хоча аристократія і залишалася панівною в цьому органі, її верховенство в ньому закінчилося у зв'язку зі змінами, які були внесені радою в результаті проведених змін. Крім виконання функцій вищої судової інстанції у кримінальних справах, рада виступала як вища інстанція від імені королів у питаннях, що стосуються внутрішніх і зовнішніх справ. Завдяки її постійному контакту з королями і тому, що вона всюди слідувала за ними. Контроль

монарха над важливими питаннями, такими як нагороди, управління армією, призначення, можна пояснити перерозподілом функцій між королем і радою. Зразком для створення нових інститутів, таких як Верховна рада інквізиції, Рада Хермандада, Рада церковних орденів і Рада Індій, послужив приклад Королівської ради Кастилії. Унаслідок зусиль Фердинанд у 1494 р. створив Раду Арагонську, яка стала одним із найзначніших нововведень, яких він досягав і була аналогічною владі Кастилії. В Арагонській короні проводилася відмінність між королем і дворянством. королі, які намагалися контролювати всі аспекти суспільного життя, також створили нові посади та уточнили функції наявних, що призвело до надзвичайно складної бюрократії внаслідок намагання королів контролювати всі аспекти суспільного життя.

За правління Фернандо та Ізабелли королівські секретарі відігравали дуже важливу роль. Як піклувальники корони, ці люди працювали від імені короля, і їхні обов'язки були формалізовані в указі 1476 року. Одним із найвідоміших і найвпливовіших секретарів католицьких королів був Ернандо де Сафра, який заключив договір про капітуляцію Гранади. Франсіско Рамірес де Мадрид, який відіграв найактивнішу роль у військових справах, Мігель Перес де Альмасан, який користувався особливою довірою Фернандо під час його правління, та інші. Королі видавали безліч указів, інструкцій, статутів тощо. Альфонсо Дас де Монтальво отримав від королів завдання вивчити та систематизувати закони внаслідок чого Монтальво зібрав Кодекс, який став результатом його роботи. До Кодексу було включено рішення кортесів, королівські укази та більш ранні документи.

Законотворча діяльність католицьких королів призвела до створення "Законів Торо". 83 закони, включені до кодексу, належали до цивільного права і мали регулювати, усувати суперечності та доповнювати наявні норми. Спадкування майна регулювалося найважливішим із цих законів. Можна визначити кілька етапів розвитку зовнішньої політики католицьких королів в період, формування імперії. Перший етап зовнішньої політики католицьких королів присвячений громадянським війнам та уникненню іноземного

вторгнення (насамперед з боку Португалії) та встановленню нових правителів на місцях³. Іспано-португальський контракт 1479 року, підписаний в Алкасовасі, позначив кордон областей впливу Іспанії та Португалії в Атлантиці, дозволивши розбіжності, що виникли в результаті громадянської війни та участі Португалії в ній. Окрім того, було встановлено кордон між двома країнами в Атлантичному океані. В результаті визнання Португалією верховенства Кастилії та контроль над Канарським архіпелагом, води на північ від Канарських островів увійшли в область впливу Португалії, яка повинна була колонізувати Західну Африку з метою пошуку морських маршрутів на схід. Португалія також мала виключне право колонізувати води, що оточують Канарські острови. Після Гранадської війни Фернандо та Ізабелла зосередили всі свої зусилля на досягненні своєї головної мети, виключивши стосунки із сусідніми державами, які могли б ускладнити відносини. Незважаючи на те, що Католицькі королі не підписували угоду з Колумбом до капітуляції Гранади, це могло б призвести до труднощів у відносинах з Португалією, якби Королі не підписали угоду.

Після 1492 р. розпочався другий етап зовнішньої політики із завоювання африканських портів Мелілли, Орана та Тріполі. Це був період продовження колонізації Африки. Однією з першопричин цих завоювань було те, що міста-порти були призначені для забезпечення безпеки південних кордонів Іспанії. З іншого боку, вони повинні були закласти основу для наступу, яке здавалося більш-менш вірогідним в результаті попередніх успіхів. Іспанська політика щодо взаємовідносин з Африкою продовжувала відігравати значиму роль у XVI-XVII століттях.

Третій напрямок зовнішньої політики пов'язаний з колонізацією Америки. В ході відкриття Американського континенту Канарські острови стали все більш важливими стратегічним шляхом з Іспанії в Центральну Америку, що призвело до підвищення їх стратегічної важливості. Як наслідок,

³ Аникеева Н. Е., Ведюшкин В. А., Волосюк О. В., Медников И. Ю., Пожарская С. П. История внешней политики Испании. М., 2014

методи колонізації, випробувані на Канарських островах, були застосовані і на американських континентах. Як тільки Колумб відкрив її, почала формуватися не тільки Іспанська колоніальна імперія, а і почалося дослідження світу. У підсумку Іспанія отримала майже повний контроль над Новим Світом, а Португалія зберегла контроль над комунікаціями в південній Африці.

1.2. Іспанія за правління старших Габсбургів

Переломним періодом в історії Іспанської імперії стало правління Карла I (1500-1558). Як правитель величезних територій, що включали Іспанію, Нідерланди, Німецьку імперію та колонії в Америці і на Філіппінах, Карл зіткнувся з багатьма викликами і можливостями. За його правління з 1516 до 1556 рр. відбулися значні соціальні та економічні зміни в зовнішній та внутрішній політиці Іспанської колоніальної імперії.

В зовнішній політиці Карл був сповнений рішучості розширити і зміцнити свою імперію. Він провів низку воєн проти Франції, прагнучи встановити своє панування над Італією та рештою Європи. Ці конфлікти, відомі як Італійські війни, тривали до 1559 р. і призвели до значних територіальних надбань Іспанської імперії.

Крім того, Карл мав конфлікт з Османською імперією, яка контролювала Середземномор'я і становила загрозу іспанським інтересам у регіоні. Морські експедиції Карла проти османів допомогли забезпечити іспанське панування над Середземномор'ям і розширити іспанську торгівлю.

У внутрішній політиці, Карл зіткнувся зі зростаючими заворушеннями та опором з боку різних верств суспільства. Кастильська верхівка і духовенство особливо активно виступали проти централізаторської політики Карла, яка мала на меті обмежити їхню владу і посилити королівську владу. Ці групи також були обурені тим, що Карл покладался на іноземців у своїй адміністрації, особливо на своїх фламандських радників. У відповідь Карл проводив політику примирення з дворянством, надаючи йому більше привілеїв і звільняючи від податків. Він також намагався інтегрувати різні регіони своєї імперії шляхом

створення централізованої бюрократії та запровадження спільної правової системи. Правління Карла ознаменувалося значними соціальними та економічними змінами в Іспанській імперії. Розвиток капіталізму і торгівлі призвів до відходу від традиційних сільськогосподарських практик і переходу до комерційної та промислової діяльності. Цьому економічному зростанню сприяло створення глобальної торговельної мережі, яка зв'язала іспанські колонії в Америці та на Філіппінах з ринками Європи та Азії. Однак ці зміни також призвели до посилення соціальної нерівності та експлуатації, особливо корінного африканського населення. Система енком'єнд, як форма залежності населення іспанських колоній від колонізаторів надавала іспанським поселенцям контроль над громадами корінних народів та призвела до примусової праці та експлуатації корінних народів. Трансатлантична работоргівля, якій сприяли іспанські купці, призвела до поневолення та експлуатації мільйонів африканців.

Крім того, соціальні та економічні зміни, що відбулися за часів правління Карла, мали значні довгострокові наслідки для Іспанської імперії. Зростання капіталізму і торгівлі створило новий прошарок купців і підприємців, які кинули виклик традиційній соціальній ієрархії імперії⁴. Це призвело до напруженості та до конфліктів між ними і дворянством, а також між колонізаторами і колонізованими. Корінні громади були змушені працювати на шахтах і плантаціях, зазнавали різних форм зловживань та експлуатації. Як наслідок, в Америці відбувалися численні повстання і заколоти проти іспанського панування. Так само, трансатлантична работоргівля, якій сприяли іспанські купці, мала далекосяжні наслідки для Іспанської імперії та всього світу. Поневолення та експлуатація мільйонів африканців створили нову форму економічної та соціальної організації, яка мала тривалий вплив на історію Америки та Африканського континенту.

⁴ Испанские короли / под ред. В.Л. Бернкера, К.К. Сейделя, П. Хозера. Ростов н/Д: Феникс, 1998.

Загалом, правління Карла I стало періодом значних змін і трансформацій в історії Іспанської імперії. Його зовнішня і внутрішня політика сприяла розширенню і зміцненню іспанської влади, але також створила напруженість і конфлікти всередині імперії.

За часів правління Філіпа II (1556-1598) Іспанська імперія зазнала значного зростання та могутності, що також спричинило значні економічні та соціальні зміни. Правління Філіпа II стало продовженням експансіоністської політики його батька, Карла I. Завоювання заморських територій Португалії, включаючи Бразилію та частину Африки, стало значним досягненням під час його правління. Ця експансія також призвела до збільшення багатства і ресурсів Іспанської імперії, зокрема, завдяки видобутку золота і срібла з Нового Світу. Це багатство допомогло фінансувати амбітні проекти Філіпа II, такі як будівництво палацу Ескоріал та фінансування Контрреформації. Філіп II був також переконаним католиком і вважав своїм обов'язком захищати віру від протестантизму⁵.

Його зовнішня політика була зосереджена на цій меті, і він використовував свою військову силу для підтримки католицьких інтересів. Це включало вторгнення в Англію і спробу придушити голландське повстання, обидві з яких були невдалими. Ці конфлікти виснажили ресурси Іспанії, а втрата Армади проти Англії завдала значного удару по військово-морській могутності імперії. Незважаючи на зовнішні невдачі, внутрішня політика Філіпа II була загалом успішною, сприяючи стабільності та централізації влади. Він реформував систему управління імперією та посилив роль монархії. Він також заснував Державну раду, яка здійснювала нагляд за управлінням імперією і допомагала впорядкувати процес прийняття рішень. З точки зору соціально-економічної політики, правління Філіпа II стало продовженням меркантилістської політики його попередників. Це включало заохочення торгівлі з колоніями та встановлення монополій на певні товари, такі як тютюн

⁵ Испанские короли / под ред. В.Л. Бернкера, К.К. Сейделя, П. Хозера. Ростов н/Д: Феникс, 1998.

та какао. Створення Каса-де-Контратасьйон допомогло регулювати торгівлю і гарантувати, що іспанські купці отримували справедливую ціну за свої товари. Однак ця політика також мала негативні наслідки для економіки Іспанії. Акцент на видобуток золота і срібла означав, що інші галузі, такі як сільське господарство і виробництво, були занедбані. Це призвело до залежності від імпортованих товарів, що негативно позначилося на торговельному балансі Іспанії. Концентрація багатства в руках небагатьох також призвела до соціальної напруженості та нерівності. Однією з найпомітніших особливостей внутрішньої політики Філіпа II була його спрямованість на зміцнення влади монархії. Він був твердо переконаний у божественному праві королів і вважав себе захисником католицької віри. Він централізував владу, реорганізувавши адміністрацію імперії та створивши нові інституції для нагляду за її управлінням. Філіпп II також зосередився на створенні сильної і лояльної знаті. Він надав їм привілеї та титули, що допомогло заручитися їхньою підтримкою. Він також створив Раду Індій для нагляду за управлінням територіями імперії в Америці та Раду Італії для нагляду за італійськими територіями. Ці ради були укомплектовані представниками дворянства, що допомогло прив'язати їх до інтересів корони. Одним з найважливіших аспектів зовнішньої політики Філіпа II була його кампанія проти протестантизму. Він вважав себе захисником католицької віри і вважав своїм обов'язком викорінювати єресь. Він підтримував інквізицію і використовував її для придушення інакомислення в імперії. Він також підтримував Контрреформацію, яка мала на меті реформувати католицьку церкву і протистояти впливу протестантизму⁶.

Однак меркантилістська політика Філіпа II мала негативний вплив на економіку та суспільство Іспанії. Акцент на видобуток золота і срібла призвів до нехтування іншими галузями, такими як сільське господарство і виробництво. Це створило залежність від імпортованих товарів і призвело до погіршення торговельного балансу імперії. Концентрація багатства в руках небагатьох

⁶ История Испании. Т. 1 : С древнейших времён до конца XVII века. М. : Индрик, 2012. 696 с.

також призвела до соціальної напруженості та нерівності, оскільки більшість населення намагалася заробити на життя.

Отже, правління Філіпа II було переломним періодом в історії Іспанської імперії. Його зовнішня політика була зосереджена на захисті католицизму та розширенні територій імперії, але ці військові кампанії виснажували ресурси імперії і, зрештою, послабили її військово-морську міць. Всередині країни його політика допомогла централізувати владу і сприяла стабільності, але вона також мала негативні наслідки для економіки і суспільства Іспанії. Незважаючи на ці виклики, правління Філіпа II залишається свідченням могутності та впливу Іспанської імперії у XVI столітті. Його спадщина складна і багатогранна, а його політика продовжує залишатися предметом дискусій серед істориків. Тим не менш, очевидно, що його правління мало глибокий вплив на розвиток Іспанії та всього світу, і воно залишається захоплюючою темою для вивчення та дослідження.

Карл I і Філіп II були двома найвидатнішими монархами в історії Іспанії, які зробили значний внесок у соціально-економічний розвиток країни. Попри певну схожість у їхній політиці, існували й суттєві відмінності. Однією з найпомітніших відмінностей між двома монархами був їхній підхід до оподаткування. Карл I був рішучим прихильником збільшення податків для підтримки своїх військових кампаній та імперських амбіцій. Він обклав дворянство і середній клас великими податками, що призвело до масового обурення та економічних труднощів. На відміну від нього, Філіпп II дотримувався більш обережного підходу до оподаткування. Він намагався збалансувати потребу в доходах з необхідністю підтримувати соціальну стабільність і намагався не обтяжувати своїх підданих надмірними податками. Ще однією відмінністю між двома монархами було їхнє ставлення до торгівлі та комерції. Карл I був переконаним прихильником меркантилізму - теорії, яка підкреслювала важливість накопичення багатства через торгівлю і комерцію. Він заохочував розвиток іспанської промисловості, зокрема текстильної та сільськогосподарської, і сприяв торгівлі з колоніями. Філіп II, з іншого боку, був

більш обережним у ставленні до торгівлі та комерції. Він визнавав важливість торгівлі, але був стурбований її потенційним негативним впливом на іспанське суспільство. Він намагався знайти баланс між потребою в економічному зростанні та необхідністю підтримувати соціальну стабільність.

Незважаючи на ці відмінності, у політиці Карла I та Філіпа II були й деякі спільні риси. Обидва монархи були глибоко віддані католицизму і вважали себе захисниками віри. Вони обидва підтримували інквізицію і використовували її як інструмент для підтримки соціального порядку і придушення інакомислення. Вони також обидва проводили політику централізації, намагаючись поставити різні регіони Іспанії під контроль центрального уряду. Отже, незважаючи на те, що в соціально-економічній політиці королів були помітні відмінності, обидва монархи прагнули сприяти економічному і соціальному розвитку Іспанії. Карл I був більш агресивним у досягненні своїх цілей, тоді як Філіп II був більш обережним. Незважаючи на ці відмінності, обидва монархи відіграли значну роль у формуванні перебігу іспанської історії, і їхня спадщина продовжує відчуватися в Іспанії і сьогодні.

1.3. Іспанія за правління молодших Габсбургів

За часів правління Філіпа III Іспанська імперія зазнала значних соціальних та економічних змін, які були зумовлені як зовнішньо, так і внутрішньополітичними рішеннями. Зовнішня політика Філіпа III характеризувалася прагненням зберегти домінуюче становище Іспанської імперії в Європі та Новому Світі. Однак це прагнення до влади дорого коштувало іспанській економіці, яка намагалася витримати витрати на утримання величезної імперії. З точки зору внутрішньої політики, правління Філіпа III було позначене акцентом на католицькій ортодоксії та придушенням релігійного інакомислення. Це призвело до вигнання морисків (мусульман, які прийняли християнство) та переслідування конверсів (євреїв, які прийняли християнство). Хоча ця політика мала на меті зміцнити католицизм в Іспанії, вона мала негативні наслідки для економіки, оскільки багато хто з морисків і

конверсо були кваліфікованими ремісниками і торговцями, чий від'їзд завдав шкоди економіці.

Економічна політика Філіпа III також сприяла занепаду Іспанської імперії. Залежність уряду від срібла з Америки призвела до інфляції, яка, в свою чергу, спричинила падіння експорту та зниження рівня життя багатьох іспанців. Крім того, рішення уряду про націоналізацію промисловості та введення високих тарифів на імпорт перешкоджало економічному зростанню. Соціальні зміни, що відбулися за часів правління Філіпа III, були тісно пов'язані з економічними змінами. Занепад іспанської економіки призвів до зростання бідності та соціальних заворушень, а також до занепаду влади іспанської знаті. Це, в свою чергу, призвело до більшої соціальної мобільності, оскільки люди з нижчих класів змогли піднятися вгору по соціальній драбині.

Зовнішня політика Філіпа III була продиктована бажанням зберегти домінуюче становище Іспанської імперії в Європі та Новому Світі. Однак ціна збереження цієї позиції була високою, оскільки Іспанія була втягнута в низку дорогих воєн за часів правління Філіпа III. Ці війни включали Вісімдесятилітню війну з Голландською республікою, Тридцятилітню війну в Німеччині та війну з Англією, яка завершилася поразкою іспанської Армади. Ці війни спустошили іспанську скарбницю, і Іспанія була не в змозі нести витрати на утримання величезної імперії. Це було особливо помітно в іспанських колоніях в Америці, які страждали від зменшення видобутку срібла і браку інвестицій з боку іспанського уряду. Як наслідок, багато іспанських колоній були не в змозі захистити себе від нападів з боку конкуруючих європейських держав та корінних народів. На додаток до економічних викликів, що стояли перед Іспанською імперією, відбувалися також соціальні зміни. Занепад іспанської економіки призвів до зростання бідності та соціальних заворушень, особливо серед нижчих класів. Влада іспанської аристократії зменшилася, а соціальна мобільність зросла, оскільки люди з нижчих класів змогли просунутися вгору

по соціальних сходах⁷. Занепад Іспанської імперії за часів правління Філіпа III мав глибокий вплив на світову історію. Він відкрив двері для інших європейських держав для створення власних імперій, а також поклав початок занепаду Іспанії як світової держави. Однак важливо зазначити, що занепад Іспанської імперії був зумовлений не лише політикою Філіпа III. Існувала ціла низка факторів, які сприяли занепаду, включаючи економічну неспроможність, внутрішні політичні розбіжності та піднесення інших європейських держав.

Отже, зовнішня і внутрішня політика Філіпа III мала значні соціальні та економічні наслідки для Іспанської імперії. Хоча його прагнення до влади і католицька ортодоксальність мали на меті зміцнити імперію, вони, зрештою, послабили її, сприяючи економічному занепаду і соціальним заворушенням. Зміни, що відбулися під час правління Філіпа III, створили підґрунтя для подальшого занепаду в наступні десятиліття, що врешті-решт призвело до занепаду Іспанської імперії як світової держави.

За часів правління Філіпа IV з 1621 до 1665 рр., Іспанська імперія зазнала значних змін як у зовнішній та внутрішній, так і в соціально-економічній політиці. Цей період ознаменувався низкою конфліктів і криз, які стали випробуванням здатності короля ефективно управляти і підтримувати міць своєї імперії.

У сфері зовнішньої політики Філіп IV зіткнувся з численними викликами, включаючи конфлікти з Францією, Османською імперією та Голландською республікою. Ці конфлікти були спричинені насамперед територіальними суперечками, торговельною конкуренцією та релігійними розбіжностями. Незважаючи на ці виклики, Філіп IV проводив політику військової експансії, сподіваючись посилити іспанський вплив і контроль над ключовими територіями. Це включало кілька успішних військових кампаній, таких як завоювання Португалії в 1640 році та повернення Барселони в 1652 році.

⁷ Прокопенко С. А. Население Испании в XVI—XVII вв.: демографическая и социальная характеристика. Историографическое исследование. М., 2002

Усередині країни Філіп IV зіткнувся зі значними економічними проблемами. Іспанська імперія перебувала в стані занепаду, а економіка зазнавала труднощів через поєднання таких факторів, як зростання інфляції, занепад гірничодобувної промисловості та високі витрати на утримання військової присутності імперії. Щоб вирішити ці проблеми, Філіп Четвертий проводив політику економічних реформ і заходів жорсткої економії. Це включало скорочення державних витрат, збільшення податків та запровадження нової економічної політики, спрямованої на стимулювання торгівлі та інвестицій.

Що стосується соціальної політики, то Філіп IV був глибоко стурбований підтримкою соціального порядку і збереженням влади іспанської аристократії. З цією метою він проводив політику, спрямовану на контроль і обмеження влади нижчих класів. Це включало такі заходи, як вигнання євреїв і морисків з Іспанії, а також зусилля, спрямовані на придушення інакомислення і збереження влади католицької церкви. Загалом, правління Філіпа IV було позначене значними викликами і кризами, як всередині країни, так і за її межами. Однак завдяки політиці військової експансії, економічних реформ та соціального контролю він зміг зберегти могутність Іспанської імперії протягом більшої частини свого правління.

Однією з ключових економічних практик Філіпа IV було створення нових торговельних шляхів та сприяння комерційній діяльності всередині імперії. Частково це було відповіддю на занепад традиційних джерел прибутків, таких як золото і срібло з Нового Світу. З цією метою король наказував прокласти нові торгові шляхи до Азії та Африки, а також до Америки, щоб розширити межі імперії та підвищити економічну активність. Філіп IV також проводив політику, спрямовану на розвиток сільського господарства та сільської місцевості. Ця політика включала заохочення нових поселень, розширення вирощування таких культур, як бавовна і тютюн. Це було частиною ширших зусиль, спрямованих на зменшення залежності іспанської економіки від імпорту, особливо з Англії та Голландії, які ставали домінуючими торговельними державами у XVII столітті.

Отже, правління Філіпа IV було складним і непростим періодом в іспанській історії, позначеним значними змінами у зовнішній і внутрішній політиці, а також у соціальній та економічній політиці. Хоча політика короля не завжди була успішною, вона відкриває цінне вікно в складну і багатогранну природу ранньомодерного державотворення і продовжує залишатися предметом постійних досліджень та аналізу істориків і науковців і сьогодні.

За часів правління іспанського короля Карла II, з 1665 по 1700 рік, відбулися значні зміни у зовнішній та внутрішній політиці Іспанської імперії, а також у її соціальній та економічній структурах.

З точки зору зовнішньої політики, Карл II успадкував ослаблену та ізольовану імперію, яка стикалася з конфліктами з Францією, Англією та Голландією. У відповідь він проводив політику нейтралітету, прагнучи уникати конфронтації та підтримувати мир з європейськими сусідами. Ця політика була частково успішною, оскільки дозволила Іспанії уникнути прямих військових конфліктів, але вона також сприяла занепаду впливу та могутності імперії.

Всередині країни правління Карла II було позначене політичною та соціальною нестабільністю, а також економічними проблемами. Його уряд характеризувався відсутністю сильного керівництва і залежністю від придворних угруповань, що призводило до корупції та неефективності. Соціальна структура імперії також перебувала в русі, зі зростанням заможного купецького класу.

В економічному плані Іспанська імперія зіткнулася зі значними викликами під час правління Карла II, включаючи занепад її традиційних галузей, таких як сільське господарство та гірничодобувна промисловість, і появу нових глобальних торговельних мереж. Спроби імперії пристосуватися до цих змін були здебільшого невдалими, і економіка Іспанії продовжувала відставати від своїх європейських конкурентів. Незважаючи на ці виклики, правління Карла II також ознаменувалося значними культурними та мистецькими досягненнями, зокрема піднесенням стилю іспанського бароко та розквітом літератури і театру. Ці культурні досягнення частково стали

можливими завдяки покровительству двору Габсбургів та підтримці заможних еліт.

Таким чином, правління Карла II Іспанського ознаменувалося значними змінами у зовнішній та внутрішній політиці імперії, а також у її соціальній та економічній структурах. Хоча імперія зіткнулася з численними викликами в цей період, вона також пережила культурний і мистецький розквіт⁸. Аналізуючи ці зміни та їхній вплив, можна глибше зрозуміти складність становища Іспанії в Європі та Америці наприкінці XVII століття.

Соціальна та економічна політика іспанських королів Філіпа III, Філіпа IV та Карла II характеризувалася як спадкоємністю, так і змінами. Кожен з цих королів успадкував складний клубок економічних і соціальних проблем, включаючи занепад економіки, роздутий бюрократичний апарат і суспільство, яке було глибоко розділене за регіональними, релігійними і класовими ознаками.

Філіп III зосередився на консолідації своєї влади і зміцненні монархії, часто за рахунок дворянства і регіональних еліт. Він проводив політику, спрямовану на централізацію влади і зменшення впливу місцевих еліт. Він також продовжив вигнання морисків (мусульман, які прийняли християнство), розпочате ще за його батька Філіпа II. Ця політика мала значний вплив на культуру Іспанії, оскільки ще більше посилила домінування монархії та католицької церкви, маргіналізуючи інші групи.

Філіп IV успадкував ослаблену економіку і країну, яка все ще намагалася оговтатися від економічних і соціальних потрясінь попереднього століття. Він впроваджував політику, спрямовану на сприяння економічному зростанню та відновлення влади дворянства і церкви. Він також намагався зміцнити міжнародну позицію Іспанії через військові завоювання та союзи. Ця політика мала неоднозначний вплив на іспанську культуру, оскільки допомогла

⁸ Альтамира-и-Кревеса Р. История Испании / Пер. с исп. Т. 1—2. М., 1951

стабілізувати економіку і зміцнити монархію, але також посилила існуючі соціальні та культурні поділи.

Карл II успадкував країну, яка перебувала в кризі, як економічній, так і політичній. Він був слабким королем, який перебував під сильним впливом своїх радників і впливової знаті. Його політика була значною мірою реактивною, оскільки він намагався впоратися з низкою економічних і політичних криз, включаючи війну за іспанську спадщину⁹. Ця політика мала негативний вплив на іспанську культуру, оскільки сприяла подальшому занепаду економіки та зростанню соціальної і політичної нестабільності.

Загалом, зміни в соціально-економічній політиці, здійснені цими трьома королями, мали значний вплив на культуру Іспанії. Політика Філіпа III та IV посилила домінування монархії та католицької церкви, водночас маргіналізувавши інші групи, такі як дворянство та регіональні еліти. Ця політика сприяла зміцненню почуття національної єдності та ідентичності, але водночас посилювала існуючі соціальні та культурні розбіжності. Політика Карла II, з іншого боку, сприяла подальшому занепаду економіки та зростанню соціальної і політичної нестабільності, що негативно вплинуло на іспанську культуру.

⁹ Испанские короли / под редю В.Л. Бернкера, К.К. Сейделя, П. Хозера. Ростов н/Д: Феникс, 1998.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІСПАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

2.1. Колонії та економічний підйом

Конкіста відіграла вирішальну роль в економічному та культурному розвитку Іспанської імперії протягом XVI-XVII століть, оскільки вона забезпечила доступ до величезних ресурсів і територій, сприяла поширенню християнства та сприяла появі унікальної іспано-американської культури.

Конкіста дозволила Іспанській імперії розширити свої територіальні володіння і отримати контроль над величезними ресурсами, включаючи дорогоцінні метали, сільськогосподарські землі та робочу силу. Відкриття срібних копалень у Перу та Мексиці, наприклад, сприяло зростанню іспанської економіки та фінансуванню її військових і політичних амбіцій. Завоювання також призвело до створення торговельних мереж, таких як галеонна торгівля Маніла-Акапулько, яка з'єднала Америку, Азію та Європу і стимулювала торгівлю та обмін.

Конкіста також сприяла поширенню християнства, оскільки дало можливість іспанським місіонерам євангелізувати корінні народи і створювати нові навернення. Діяльність таких видатних постатей, як Бартоломе де лас Касас та Хуніперо Серра, стала прикладом ревності та відданості іспанського духовенства у справі навернення та освіти місцевого населення. Заснування релігійних орденів, таких як єзуїти та домініканці, також сприяло поширенню католицизму та поширенню іспанської культури. Завоювання нових територій сприяло виникненню унікальної іспано-американської культури, в якій поєдналися європейські, місцеві та африканські елементи. Злиття іспанської мови, релігії, мистецтва та музики зі звичаями, віруваннями та практиками корінних народів створило багату та різноманітну культурну спадщину, яка й досі помітна в Латинській Америці. Поява метисів, або змішаної расової ідентичності, відобразила складний і динамічний характер колоніального

суспільства і кинула виклик традиційним уявленням про расову чистоту та ієрархію.

Завоювання нових територій також призвело до значних змін в іспанській економіці протягом XVI-XVII століть. До завоювання Іспанія була переважно сільськогосподарським суспільством з обмеженим доступом до мінеральних ресурсів. Відкриття срібних копалень у Мексиці та Перу, однак, призвело до значного зсуву в іспанській економіці в бік гірничодобувної промисловості та виробництва дорогоцінних металів. Приплив срібла і золота з Нового Світу став основним джерелом багатства для іспанської корони і сприяв зростанню іспанської економіки.

Економічні зміни, спричинені завоюванням, також мали далекосяжні наслідки для іспанського суспільства. Приплив срібла і золота призвів до інфляції та зростання цін, що мало глибокий вплив на життя пересічних іспанців. Зростання гірничодобувної промисловості також призвело до створення нового класу заможних купців і підприємців, які наживалися на торгівлі дорогоцінними металами. Поява цього нового купецького класу кинула виклик традиційному домінуванню аристократії і сприяла появі більш динамічного і різноманітного суспільства. Однак залежність від срібла і золота також зробила іспанську економіку вразливою до коливань на світовому ринку. Приплив дорогоцінних металів з Нового Світу призвів до зниження вартості срібла і золота, що, в свою чергу, негативно вплинуло на іспанську економіку. Крім того, зосередженість на видобутку дорогоцінних металів призвела до нехтування іншими секторами економіки, такими як сільське господарство та промисловість, що мало довгострокові наслідки для іспанської економіки.

Вагоме значення для історії зазначеного періоду мали «Хроніки відкриття Америки» написані іспанськими дослідниками, завойовниками та істориками, які документували свій досвід та спостереження за Новим Світом. Ці історичні документи і сьогодні мають велике значення для науковців, які вивчають іспанську культуру та економіку XVI-XVII століть, бо відображають весь гуманістичний рух який впливав на іспанську культуру. Це призвело до

відродження інтересу до класичного світу та зосередження уваги на людських досягненнях та індивідуалізмі. Епоха Відродження та Хроніки відкриття Америки відобразили ці інтелектуальні та культурні тенденції: дослідники та завоювальники документували свої пригоди у стилі, що підкреслював їхній індивідуальний досвід та досягнення¹⁰.

Окрім того, «Хроніки відкриття Америки» також відіграли значну роль у формуванні іспанської ідентичності та націоналізму. Вони допомогли утвердити Іспанію як домінуючу світову державу і сприяли формуванню почуття національної гордості. Хроніки широко читалися і поширювалися по всій Європі, впливаючи на те, як Іспанія сприймалася іншими народами.

Захоплення Америкою також допомогло створити культуру дослідження та експансії в Іспанії. Літописці змальовували Новий Світ як місце нескінченних можливостей і пригод, що заохочувало інших вирушати у власні експедиції та завоювання. Це призвело до створення нових торговельних шляхів, колонізації нових територій та експлуатації нових ресурсів, що сприяло подальшому зростанню іспанської економіки.

Весь цей процес не був позбавлений критики і суперечок. Деякі історики стверджували, що автори «Хронік» перебільшували багатства Нового Світу і спотворено представляли культуру і суспільство, з якими вони зустрічалися. Інші критикували їх за роль в експлуатації та поневоленні корінних народів. Інколи авторів "Хроніки відкриття Америки" звинувачували в тому, що вони пропагують європоцентричний погляд на історію і нехтують внеском корінних народів та інших культур. Деякі історики стверджують, що «Хроніки» сприяли сприйняттю Нового Світу як місця завоювань та експлуатації, а не як місця взаємного обміну та співпраці.

Іспанські колонії, засновані в Новому Світі протягом XVI-XVII століть, мали глибокий вплив на культуру Іспанської імперії. Колонії слугували лабораторією для нових культурних практик і мистецьких стилів, які потім

¹⁰ Альтаміра-і-Кревеа Р. Історія Іспанії. У 2 т. М., 1951.

поверталися до Іспанії та інкорпоровалися в ширший іспанський культурний ландшафт¹¹.

Одним із найважливіших способів впливу колоній на іспанську культуру було поєднання європейських і місцевих культурних традицій. Іспанські колонізатори зіткнулися з багатим розмаїттям місцевих культур і суспільств, які вони спочатку намагалися придушити або викорінити. Однак з часом відбувся процес культурного обміну та синкретизму, коли корінні народи та європейці почали адаптуватися та переймати культурні практики один одного.

Це культурне злиття, мабуть, найкраще простежується в мистецтві, зокрема в розвитку того, що стало відомим як "іспаномовне бароко". Цей мистецький стиль виник у Новому Світі як синтез елементів європейського бароко та місцевих мистецьких традицій. Іспанське бароко характеризувалося витіюватим і драматичним стилем, часто з релігійними мотивами і темами. Потім цей стиль був експортований до Іспанії, де він став домінуючим естетичним стилем в іспанському мистецтві та архітектурі.

Колонії також мали значний вплив на іспанську мову. Іспанська мова, якою розмовляли в Новому Світі, зазнала значного впливу мов корінних жителів, що призвело до розвитку нових діалектів і лексики. Вплив цих діалектів можна побачити і сьогодні в іспанській мові Латинської Америки. Нарешті, колонії сприяли розвитку особливої іспанської кухні. Колонізатори привезли до Нового Світу європейські інгредієнти та кулінарні техніки, але також адаптували та інкорпоровали місцеві кулінарні традиції. В результаті злиття кулінарних стилів з'явилася багата і різноманітна іспанська кухня, яку продовжують шанувати і насолоджуватися нею і сьогодні.

Однак важливо зазначити, що культурний обмін між іспанськими колоніями та Іспанією не завжди був гармонійним процесом. Нав'язування іспанської культури та релігії корінному населенню часто призводило до насильства та опору, а багато аспектів культури корінних народів були

¹¹ Испанский альманах. Вып. 1—2. М., 2007, 2010

придушені або втрачені. Так само економічна експлуатація колоній Іспанською імперією мала руйнівні наслідки для багатьох корінних громад, призводячи до примусової праці, переміщення земель та інших форм експлуатації.

Незважаючи на ці складнощі та виклики, культурний вплив іспанських колоній на всю Іспанську імперію був незаперечним. Колонії створили сприятливий ґрунт для експериментів та інновацій, а культурний синтез збагатив культурну спадщину як Іспанії, так і обох Америк. Більше того, культурний вплив іспанських колоній не обмежувався мистецтвом і кухнею. Колонії також сприяли розвитку нових наукових та інтелектуальних дисциплін, таких як ботаніка, медицина та етнографія. Дослідження та вивчення Нового Світу призвело до нових відкриттів та інсайтів, які розширили горизонти європейського знання та мислення.

Зрештою, хроніки відкриття Америки слугували не лише записом історичних подій, але й вікном у культурну та економічну трансформацію Іспанської імперії протягом XVI-XVII століть. Вплив іспанських колоній на ширший іспанський культурний ландшафт був глибоким і тривалим.

Таким чином, завоювання та колонізація Нового Світу Іспанською імперією протягом XVI-XVII століть мали трансформаційний вплив як на економіку, так і на культуру Іспанії. Відкриття нових земель і ресурсів сприяло зростанню іспанської економіки, а культурний обмін між іспанськими колонізаторами та корінним населенням призвів до розвитку особливого стилю бароко в мистецтві, нових діалектів іспанської мови, а також багатой та різноманітної іспанської кухні.

Однак цей процес завоювання і колонізації не був позбавлений викликів і складнощів. Експлуатація корінних народів і встановлені системи примусової праці мали руйнівні наслідки для багатьох громад, а нав'язування іспанської культури і релігії корінному населенню часто призводило до насильства і опору. Тим не менш, культурний вплив іспанських колоній на всю Іспанську імперію був глибоким і тривалим, визначивши хід іспанської історії і залишивши багату культурну спадщину, яка зберігається донині. Хроніки відкриття Америки

служували не лише записом історичних подій, але й вікном у культурну та економічну трансформацію Іспанської імперії протягом XVI-XVII століть. Загалом, завоювання та колонізація Нового Світу Іспанською імперією було складним і багатогранним явищем, яке мало далекосяжні наслідки як для колонізаторів, так і для колонізованих. Вивчаючи цю історію у всій її складності, ми можемо глибше зрозуміти сили, які сформували світ, в якому ми живемо сьогодні.

2.2 Соціальне становище Іспанії XVI-XVII ст.

Соціальне становище Іспанії у XVI-XVII ст. формувалося під впливом низки чинників, включно з політичною та економічною системою країни, релігійними віруваннями та культурними традиціями. Іспанська імперія була величезним і різноманітним утворенням, яке охоплювало території в Європі, Америці, Африці та Азії. Соціальна структура Іспанської імперії ґрунтувалася на жорсткій ієрархії, в якій домінували аристократія і католицька церква.

Протягом XVI-XVII ст. Іспанською імперією керувала складна соціальна структура, яка включала в себе різні рівні авторитету і влади. На вершині цієї структури була Ієрархія, яка відігравала вирішальну роль у формуванні іспанського суспільства.

Ієрархія - це термін, який використовувався для опису найвищих рівнів іспанського суспільства, де домінували іспанське дворянство та духовенство. Ця група мала значну владу і вплив в іспанській політиці, а також в економічному та соціальному житті імперії.

Духовенство, складалося з ієрархії католицької церкви, включаючи єпископів, архієпископів і кардиналів. Ця група мала значну владу і вплив в іспанському суспільстві, оскільки відповідала за проведення таїнств і нагляд за духовним життям іспанських громадян.

Разом іспанське дворянство і духовенство утворювали потужну силу в іспанському суспільстві. Вони контролювали величезну кількість землі та багатств і мали значний вплив на життя пересічних іспанських громадян.

Ієрархія відіграла вирішальну роль у формуванні іспанського суспільства як у XVI-XVII століттях.

Незважаючи на сувору соціальну ієрархію, існували певні можливості для заможних та впливових представників нижчих класів, які іноді могли отримати доступ до дворянства через шлюб або військову службу. Крім того, деякі особи змішаного походження могли піднятися до владних і впливових позицій, хоча це траплялося відносно рідко.

У XVI ст. Іспанська імперія перебувала під владою могутньої та впливової знаті. Іспанське дворянство складалося з відносно невеликої групи осіб, які володіли титулами та землями, наданими іспанською короною. Ці титули, як правило, були спадковими і надавали значні привілеї та переваги, включаючи право брати участь в управлінні державою та можливість стягувати податки з власних земель.

Одним з найважливіших привілеїв іспанського дворянства було звільнення від оподаткування. У той час як решта населення підлягала сплаті цілої низки податків, включаючи алькабалу (податок з продажу) і дієсмо (десятину, що сплачувалася на користь церкви), дворянство було значною мірою звільнене від цих фінансових зобов'язань. Це дозволило їм накопичити величезні багатства і землі, які вони використовували для збереження своєї влади і впливу.

На додаток до своїх фінансових привілеїв, іспанське дворянство також мало значну політичну владу. Найвищі дворянські ранги, такі як герцоги, маркізи та графи, часто призначалися на високі державні посади, включаючи губернаторства та посади в Раді Індій. Це давало їм можливість безпосередньо впливати на формування іспанської політики в Америці та інших заморських територіях.

Іспанська аристократія також брала активну участь у військовій справі. Багато знатних родин утримували власні приватні армії, які вони використовували для захисту своїх земель та інтересів¹². Крім того, багато

¹² Ведюшкин В. А. Идальго и кабальеро: испанское дворянство в XVI—XVII вв. // Европейское дворянство XVI—XVII вв.: границы сословия / Под ред. В. А. Ведюшкина. М., 1997

дворян займали високі військові посади в іспанській армії, що давало їм значний вплив на військову стратегію і тактику. Незважаючи на свою владу та привілеї, іспанське дворянство не було монолітною групою. Серед дворянства існували значні відмінності у статках і статусі: одні родини володіли величезними маєтками і багатствами, а інші боролися за збереження свого становища. Крім того, між різними знатними родинами час від часу виникала напруженість і суперництво, особливо в таких питаннях, як володіння землею та спадкування.

У XVII столітті Іспанською імперією продовжувала правити могутня і впливова знать. Як і їхні попередники у XVI ст., іспанське дворянство XVII ст. було невеликою привілейованою групою, яка володіла титулами і землями, наданими іспанською короною.

Однією з помітних змін зазначеного періоду стало зростання значення придворної культури та етикету. Іспанська знать відігравала вирішальну роль у формуванні придворної культури, і значну частину свого часу проводила, беручи участь у ретельно продуманих церемоніях і заходах, покликаних зміцнити їхній статус і владу. Етикет іспанського двору був надзвичайно складним, з детальними правилами, що регулювали все - від одягу та поведінки до належного способу звертання до представника знаті.

Ще одним важливим аспектом життя іспанської знаті у XVII ст. була її участь у міжнародній торгівлі та комерції. Багато шляхетних родин брали активну участь у торгівлі з Америкою та іншими заморськими територіями, використовуючи своє багатство і вплив, щоб отримати доступ до прибуткових ринків і монополій.

Незважаючи на своє багатство і владу, іспанське дворянство зіткнулося зі значними проблемами. Фінансові потреби придворної культури та військової справи часто залишали шляхетні родини глибоко в боргах, і багато хто боровся за збереження свого привілейованого становища. Крім того, зростання

буржуазії та поява нових форм багатства і влади кинули виклик традиційному домінуванню дворянства.

Хоча іспанське дворянство залишалося іще потужною силою протягом усього цього періоду, поява нових форм багатства і влади кинула виклик його традиційному домінуванню. Окрім того, значних змін зазнало і соціальне становище середнього класу в Іспанській імперії. Завдяки політичним та економічним пертурбаціям середній клас перетворився на значну соціальну групу. Спробуємо дослідити соціальне становище середнього класу в Іспанській імперії у XVI та XVII ст., окреслюючи економічні, політичні та культурні чинники, які формували статус середнього класу та мали на нього вплив.

Однією з найважливіших змін, що вплинули на середній клас в Іспанській імперії, було зростання торгівлі та комерції. Іспанська імперія, яка раніше покладалася переважно на експлуатацію природних ресурсів і дорогоцінних металів в Америці, в цей період почала переорієнтовуватися на більш диверсифіковану економіку. Як наслідок, з'явилися нові можливості для збагачення та соціальної мобільності, особливо для тих, хто брав участь у заморській торгівлі та комерції.

Зростання зовнішньої торгівлі та комерції мало значні наслідки для середнього класу. Хоча дворянство традиційно домінувало в торгівлі та комерції в Іспанській імперії, у XVII ст. з'явилася нова група купців і підприємців, які змогли скористатися цими новими можливостями. Ці люди, яких часто називають "купецьким класом", змогли накопичити значні багатства і вплив завдяки своїй участі в закордонній торгівлі та комерції¹³.

Окрім економічних, значну роль у формуванні соціального становища середнього класу в Іспанській імперії відіграли й політичні зміни. У XVII столітті іспанська корона почала більше покладатися на середній клас у виконанні адміністративних та урядових функцій. Частково це було пов'язано зі зменшенням впливу дворянства, але також і з появою нових форм правління та

¹³ Дефурно М. Повседневная жизнь Испании Золотого века / Пер. с фр. М., 2004

бюрократії. Середній клас, який традиційно був відсторонений від політичної влади в Іспанській імперії, почав набувати впливу завдяки залученню до органів влади та управління. Це було особливо актуально на місцевому та регіональному рівнях, де представники середнього класу часто призначалися на владні та управлінські посади. Це дозволило їм формувати місцеву політику та адміністрацію, а також здійснювати значний вплив на життя своїх співгромадян.

Нарешті, культурні зміни також відіграли значну роль у формуванні соціальної позиції середнього класу в Іспанській імперії. У міру того, як Іспанська імперія ставала більш різноманітною і космополітичною, почали з'являтися нові форми культурного самовираження та ідентичності. Середній клас відіграв значну роль у формуванні цих нових культурних форм, особливо в галузі літератури, мистецтва та науки. Середній клас, який традиційно був виключений з культурного життя Іспанської імперії, почав відігравати більш активну роль у формуванні культурного самовираження протягом 17 століття. Частково це було пов'язано зі зростанням їхнього багатства та освіти, але також і зі зміною культурного ландшафту Іспанської імперії. Поява нових форм літератури, мистецтва і науки дозволила представникам середнього класу брати участь у культурному житті в нові й цікаві способи.

Хоча у XVI-XVII ст. Іспанська імперія була могутньою і багатою державою вигоди від цього багатства не були рівномірно розподілені в суспільстві. Значна частина цього багатства була зосереджена в руках знаті і вищих класів суспільства. Саме тому, соціальне становище нижчих класів в Іспанській імперії мало значні проблеми: проблеми економічної нерівності, політичні проблеми, пов'язаних зі складною системою управління та адміністрування, де нижчі класи суспільства практично були виключені з політичних процесів. Частково це було пов'язано з домінуванням дворянства та вищих класів суспільства, які мали значну владу та вплив в уряді. Окрім того, нижчі класи суспільства в Іспанській імперії також стикалися зі значними проблемами, пов'язаними з культурним самовираженням та ідентичністю. В культурному житті Іспанської імперії також домінували дворянство і вищі класи суспільства

РОЗДІЛ III. РЕЛІГІЙНІ ТА СВІТСЬКІ ЗАХОДИ В ІСПАНІЇ XVI-XVII ст.

3.1. Духовне життя Іспанії

Духовне життя Іспанської імперії у XVI-XVII століттях було багатогранним і складним явищем, яке формувалося під впливом різних чинників. Католицька церква відігравала значну роль у формуванні вірувань і практик іспанського народу, а імперія була відома своєю палкою відданістю церкві. Багато з найважливіших культурних і політичних діячів того часу також були глибоко релігійними, і їхній вплив допоміг сформувати духовний ландшафт імперії.

Одним з найважливіших аспектів духовного життя Іспанської імперії було значення релігійного мистецтва та архітектури. Церкви і собори будувалися з великою ретельністю і увагою до деталей, і були наповнені вишуканими картинами, скульптурами та іншими творами мистецтва, які були покликані викликати благоговіння і пошану у віруючих. Ці витвори мистецтва часто зображували сцени з Біблії, а також з життя святих та інших важливих релігійних діячів. Використання релігійного мистецтва та архітектури було потужним інструментом для Католицької Церкви, оскільки допомагало зміцнювати вчення Церкви та надихати вірних на відданість.

Видатність релігійного мистецтва та архітектури в Іспанській імперії також була вираженням політичної та економічної сили Церкви. Церква була одним з найбільших землевласників в Іспанській імперії і використовувала своє багатство, щоб замовляти і купувати твори мистецтва і будувати величні церкви і собори. Будівництво та оздоблення цих споруд давало роботу багатьом художникам і ремісникам, а їхня праця сприяла підвищенню престижу і слави Церкви.

Крім того, використання релігійного мистецтва та архітектури служило також пропагандистській меті. Через велич і красу своїх храмів і соборів Церква прагнула переконати людей у вищості і величї католицизму над іншими

релігіями. Це було особливо важливо в період Реформації, коли протестантизм поширювався по всій Європі і кидав виклик авторитету Католицької Церкви.

Крім того, широке використання релігійного мистецтва та архітектури також мало об'єднуючий вплив на населення Іспанської імперії. Спільний досвід поклоніння у величних церквах і соборах, а також спільне вшанування одних і тих самих релігійних діячів і подій, зображених у творах мистецтва, сприяли створенню почуття спільності та спільної ідентичності серед віруючих.

Іншим важливим аспектом духовного життя Іспанської імперії була роль релігійних орденів у суспільстві. Багато різних орденів, таких як францисканці та домініканці, відігравали значну роль у житті іспанського народу, забезпечуючи освіту, охорону здоров'я та інші важливі послуги. Ці ордени часто були пов'язані з певними регіонами Іспанії і стали важливою частиною культурної та духовної ідентичності цих регіонів¹⁴. Релігійні ордени також відіграли важливу роль у поширенні католицької віри в колоніях імперії, а їхня діяльність в Америці мала глибокий вплив на духовне життя корінних народів.

Іспанська інквізиція також відігравала значну роль у духовному житті Іспанської імперії в цей період. Інквізиція відповідала за розслідування і покарання єресі, і багато хто вважав її необхідним інструментом для підтримки релігійної чистоти і ортодоксальності. Хоча інквізицію часто критикували за її жорстокі методи, вона також розглядалася як важлива частина духовного життя Іспанської імперії, допомагаючи підтримувати єдність і узгодженість католицької віри.

Окрім згаданих вище чинників, духовне життя Іспанської імперії впродовж XVI-XVII ст. характеризувалося також глибокою побожністю до Діви Марії. Культ Діви Марії був центральною рисою католицизму в Іспанії, а її образ широко використовувався в релігійному мистецтві та архітектурі. Багато з найвідоміших церков і соборів Іспанії були присвячені Діві Марії, а її свята і процесії були головними подіями в релігійному календарі.

¹⁴ Альтаміра-і-Кревеа Р. Історія Іспанії. У 2 т. М., 1951.

Духовне життя Іспанської імперії також було позначене присутністю містиків і візіонерів, які стверджували, що мали надприродні переживання. Ці особи, такі як св. Тереза Авільська та св. Іван від Хреста, відіграли важливу роль у розвитку іспанського містицизму та пов'язаних з ним духовних практик. Вони наголошували на важливості особистого досвіду і безпосереднього спілкування з Богом, а їхні вчення мали глибокий вплив на духовне життя іспанського народу.

Однак духовне життя Іспанської імперії не було позбавлене викликів і суперечностей. Контрреформація спричинила значні зміни в Церкві та її вченні, і ці зміни не завжди зустрічалися іспанським народом з ентузіазмом. Наприклад, суворий контроль над релігійним самовираженням і придушенням інших релігійних традицій стали для багатьох джерелом напруги і конфліктів. Крім того, Іспанська імперія не була монолітною з точки зору релігійних вірувань і практик. Існувало багато різних регіонів Іспанії, кожен з яких мав свої унікальні культурні та релігійні традиції. Ці регіональні відмінності відобразилися на духовному житті Іспанської імперії: різні регіони вшановували різних святих, проводили різні свята та інші релігійні практики.

Духовне життя Іспанської імперії також мало політичні наслідки, оскільки Церква мала значну владу і вплив в імперії. Король Іспанії вважався захисником віри і мав право призначати єпископів та інших високопоставлених церковних чиновників. Такий тісний зв'язок між Церквою і державою часом спричиняв напруженість і конфлікти, оскільки Церква прагнула зберегти свою незалежність і авторитет.

Духовне життя Іспанської імперії не обмежувалося лише внутрішньою сферою, але й поширювалося на колонії імперії. Іспанська колонізація Америки принесла з собою католицьку віру, яка відіграла значну роль у духовному житті корінних народів Америки. Іспанські місіонери, які супроводжували колонізаторів, відіграли важливу роль у поширенні католицької віри та її адаптації до місцевих культур, з якими вони зустрічалися. Цей процес, відомий

як синкретизм, породив унікальні релігійні практики, які поєднали католицизм з віруваннями та практиками корінних народів.

Таким чином, духовне життя Іспанської імперії в XVI-XVII століттях було складним і динамічним явищем, яке формувалося під впливом різних чинників, зокрема Католицької Церкви, релігійних орденів, інквізиції, регіональних відмінностей та колонізації Америки. Незважаючи на виклики і суперечності, духовне життя іспанського народу в цей період відзначалося глибокою і незмінною відданістю Церкві та її вченню, а також багатою і різноманітною релігійною культурою. Він залишається важливою сферою дослідження для істориків і науковців, які цікавляться перетином релігії, культури і політики в ранньомодерний період.

Однак важливо зазначити, що духовне життя Іспанської імперії не було статичним явищем, а радше таким, що постійно розвивалося. XVI-XVII століття ознаменувалися значними змінами в Церкві та її вченні, а також появою нових релігійних течій і практик. Наприклад, піднесення єзуїтів, які робили акцент на освіті та місіонерстві, справило глибокий вплив на духовне життя іспанського народу. Так само розвиток стилю бароко в мистецтві та архітектурі, який підкреслював драматизм та емоційність, мав значний вплив на релігійне мистецтво та архітектуру в Іспанії.

Крім того, духовне життя Іспанської імперії не обмежувалося лише католицизмом. Інші релігійні традиції, такі як юдаїзм та іслам, також були присутні в Іспанії в цей період, і їхній вплив на духовне життя іспанського народу не можна ігнорувати. Вигнання євреїв з Іспанії в 1492 році і насильницьке навернення мусульман у християнство мали глибокий вплив на релігійний ландшафт країни, і їхня спадщина продовжує відчуватися донині.

Духовне життя Іспанської імперії було складним і різноманітним явищем, яке відображало багато різних культур і традицій, що існували в межах імперії. Хоча католицька церква була офіційною релігією імперії, духовні практики корінних народів Америки часто суттєво відрізнялися від тих, які сповідували іспанські колонізатори.

Іспанці спочатку вороже ставилися до духовних практик корінних народів і вбачали в них загрозу єдності імперії. Вони вважали, що корінні народи були язичниками, яких потрібно повернути до християнства, що було єдиною істинною релігією. Однак з часом іспанці почали усвідомлювати важливість цих практик для корінних громад і складність їх викорінення. Це призвело до процесу синкретизму, в якому вірування і практики двох культур об'єдналися і з'явилися нові релігійні практики, унікальні для американського континенту.

Одним із прикладів такого синкретизму є культ Діви Гваделупської, який виник у Мексиці в XVI ст. За легендою, Діва Марія з'явилася молодому індіанцеві на ім'я Хуан Дієго і доручила йому побудувати церкву на її честь на місці колишнього ацтекського храму¹⁵. Культ Діви Гваделупської поєднав у собі елементи католицизму з віруваннями та практиками індіанців і швидко став однією з найпопулярніших релігійних практик у Мексиці та в усій Іспанській імперії.

Духовні практики корінних народів Америки були різноманітними. Вони відображали різні культури і традиції, які існували на всьому континенті. Деякі корінні народи поклонялися багатьом богам і богиням і вірили в існування духів, тоді як інші вірили в єдиного бога-творця. Багато корінних народів мали складні ритуали і церемонії, пов'язані з природними циклами і сільськогосподарським календарем.

Однак процес синкретизму не завжди був мирним. Іспанці часто застосовували силу для придушення духовних практик корінних народів, які вони вважали єретичними або небезпечними. Вони спалювали священні тексти, руйнували храми і святині, намагаючись викорінити те, що вважали язичницькими практиками. Це викликало глибоке обурення серед корінних

¹⁵ Нова історія країн Європи та Америки XVI-XIX століття / За олу. А. М. Родрігеса, М. В. Пономарьова. Москва: Гуманітар. Изд. Центр Владос, 2010. Ч. 1. 528 с.

народів, які вбачали в іспанцях загрозу своєму способу життя та духовним переконанням.

Незважаючи на конфлікти і напруженість, що виникали між іспанцями і корінними народами, процес синкретизму в кінцевому підсумку призвів до появи нових релігійних практик, які були унікальними для американського континенту. Ці практики відображали культурне і духовне розмаїття регіону і демонстрували стійкість і адаптивність народів, які там жили.

Отже, духовне життя Іспанської імперії в XVI-XVII століттях було складним і динамічним явищем, яке формувалося під впливом різних чинників, зокрема католицької церкви, релігійних орденів, інквізиції, регіональних відмінностей та колонізації Америки. Незважаючи на виклики і суперечності, духовне життя іспанського народу в цей період відзначалося глибокою і непохитною відданістю Церкві та її вченню, а також багатою і різноманітною релігійною культурою, яка продовжує впливати на іспанську ідентичність і культуру і донині. Вона залишається важливою сферою дослідження для істориків і науковців, які цікавляться перетином релігії, культури і політики в ранньомодерний період.

3.2. Організація релігійних видовищ. Вплив Інквізиції на розвиток культури та мистецтва

В Іспанській імперії XVI-XVII століть організація релігійних видовищ була найважливішим компонентом політичного і культурного життя того часу. Релігійні фестивалі та ходи були засобом вираження і зміцнення влади церкви і монархії, а також соціальної та культурної ієрархії імперії.

У XVI і XVII століттях Іспанська імперія використовувала релігійні видовища як засіб соціального контролю. Ці видовища являли собою релігійні заходи, які використовувалися для донесення інформації до населення і зміцнення влади Іспанської імперії.

Одним із прикладів таких релігійних видовищ були auto-da-fé. Це була публічна церемонія, на якій люди, звинувачені в єресі, поставали перед

інквізицією, і їх або карали, або відпускали. Метою *auto-da-fé* була демонстрація влади інквізиції та Іспанської імперії. Публіку запрошували бути присутньою і стати свідками покарання тих, хто йшов проти вчення католицької церкви. Це видовище слугувало попередженням для населення про необхідність дотримуватися вчення церкви та Іспанської імперії.

Auto-da-fé, зокрема, було потужним інструментом соціального контролю. Видовище було задумано таким чином, щоб одночасно вселяти жах і благоговіння. Обвинувачених часто змушували одягати ретельно продумані костюми і проводили парадом вулицями перед покаранням. Саме покарання часто було жахливим і публічним, поширеною формою страти було спалення на багатті. Послання суспільству було ясним: будь-хто, хто йде проти вчення католицької церкви та Іспанської імперії, буде жорстоко покараний.

Паралельно з *Auto-da-fé* в Іспанії розвивається і релігійний театр. Християни почали запроваджувати релігійні п'єси, подібні до тих, які були популярними по всій Європі ще за часів Середньовіччя. У період Відродження XVI ст. в Іспанії з'явився особливий вид мораліте, *autos sacramentales* (акти таїнства, скорочено *autos*): «...*Autos* були поширені аж до заборони релігійних постановок 1765 р. і спочатку були пов'язані зі святом Тіла Христового, яке ушляхетнює людську та божественну природу Христа, зосереджувалося на таїнстві причасті. Пишно прикрашені, запряжені волами, з золоченими рогами двоповерхові вози на яких розігрували *autos*, а також ефектно вбрані актори були невід'ємною частиною процесії, яка на початку святкування несла вулицями священну обладку – символ Тіла Христового¹⁶»

У деяких містах першу офіційні *autos* давали у храмах, але ця традиція відмерла до середини XVII ст. і вистави почали виконували поблизу церков, або у дворах важливих громадських будівель які називалися корралями (гостиний двір). Цей вид розваг був схожий на середньовічні мораліте з алегоричним сюжетом, тому на серед героїв були алегоричні персонажі, які втілювали такі

¹⁶ Оскар Г. Броккет, Франклін Г. Гілді. Історія театру (10-те видання)/Пер. з англійської. – Львів: Літопис, 2014. – 730 с..

поняття як чесноти, пороки, стихію, надію, гріх, красу, смерть, людяність та ін. «Деякі ранні autos були просто п'єсами про Різдво, в яких пастухів вітав не ангел, що провіщав Різдво Господнє, а алегорична постать Віри, що розтлумачувало глядачу значення причастя. Пізніші п'єси були більш філософськими, складнішими поетично й візуально та часто ґрунтувалися не лише на біблійних, а й на античних оповідях¹⁷»

Організація постановок мала відмінності в різних регіонах, але мадридські звичаї були досить розповсюдженими. До 1550 р. за постановку п'єс відповідали ремісницькі гільдії, але десь між 1551-1558 рр. контроль на себе перебрали магістрати. Тоді для постановки п'єс, написаних кращими драматургами Іспанії, наймали професійні трупи, а отже, зв'язок між публічним, світським театром про який мова буде йти у підрозділі 3.3. і релігійними сценами був дуже тісний. Коли у 1765 р. ауто було заборонено, то приводом для цього послуговував їхній карнавальний дух, вартий осуду зміст фарсового характеру, а також танці та засудження того, що релігійні п'єси виконували актори з сумнівною моральністю. Однак усі ці закиди лунали ще за століття до того. Важливими були і інші причини: з часом зацікавлення цим жанром зменшилося, ауто став простою імітацією стародавніх творів. І тим не менш, ауто були важливим доповненням до професійного театру, який бурно розквітав.

Іншим прикладом релігійного видовища була хода Корпусу Крісті. Це була релігійна хода, яка щорічно проводилася в містах Іспанської імперії. Процесія включала в себе складні декорації, атрибути та костюми і призначалася для святкування Євхаристії. Однак це був і засіб демонстрації могутності Іспанської імперії. Процесія часто проходила найважливішими вулицями та громадськими місцями міста, і люди шикувалися в чергу, щоб подивитися на її проходження. Хода часто супроводжувалася військовими демонстраціями: солдати марширували строєм і стріляли зі зброї в повітря. Це

¹⁷ Оскар Г. Броккет, Франклін Г. Гілді. Історія театру (10-ге видання)/Пер. з англійської. Львів: Літопис, 2014. 730 с.

видовище посилювало владу церкви та Іспанської імперії і слугувало нагадуванням суспільству про важливість католицизму. Послання суспільству було пов'язано з темою могутності Іспанської імперії, яка не потерпить інакомислення.

Крім *auto-da-fé* і процесії Корпусу Крісті, існували й інші релігійні видовища, які використовувалися як засіб соціального контролю і були тісно пов'язані з інквізицією. Наприклад, інквізиція іноді проводила публічні судові процеси, на яких допитували людей, звинувачених у єресі, і визначали їхню провину або невинність. На цих процесах часто були присутні великі натовпи, і вони слугували засобом демонстрації влади інквізиції та Іспанської імперії. Важливо зазначити, що не всі релігійні видовища використовувалися як засіб соціального контролю.

Одним з найяскравіших релігійних видовищ, організованих Церквою в цей період, були процесії Страсного тижня. Ці процесії проходили по всій Іспанії та її колоніях і включали в себе ретельно продуману демонстрацію релігійних образів і побожності. Процесії зазвичай починалися у Вербну неділю і продовжувалися протягом усього тижня, завершуючись грандіозною ходою у Велику п'ятницю¹⁸.

Організація процесій часто доручалася релігійним конфедераціям, які були організаціями мирян, присвяченими вшануванню певного святого чи релігійного діяча. Ці братства часто були тісно пов'язані з певною церквою чи релігійним орденом і відповідали за організацію та фінансування процесій. Вони замовляли художникам створення складних фігур і скульптур, що зображували сцени зі Страстей Христових та інші релігійні сюжети.

Церква також відігравала значну роль в організації інших релігійних видовищ, таких як процесії Божого Тіла. Ці процесії відбувалися з нагоди свята Божого Тіла, яке відзначало встановлення Євхаристії. Церква часто замовляла вишукані килими з квітів і кольорової тирси, які розстеляли вздовж маршруту

¹⁸ Культура Відродження і релігійне життя епохи. М., 1997.

процесії. Ці килими зображували релігійні сцени та символи і вважалися формою публічного мистецтва.

Окрім організації цих видовищ, Церква також використовувала їх як засіб зміцнення свого авторитету і влади. Процесії часто очолювали високопоставлені представники духовенства і супроводжувалися дзвоном церковних дзвонів та співом гімнів. Вони слугували потужним нагадуванням про силу і вплив Церкви в іспанському суспільстві.

Іншим важливим релігійним дійством було свято Непорочного Зачаття, яке відзначалося 8 грудня. Це свято прославляло віру в те, що Марія, мати Ісуса, була зачата без плями первородного гріха. Свято було особливо популярним в Іспанії, де його відзначали з великою помпезністю і церемоніями. Церква замовляла художникам витончені картини і скульптури, що зображували Непорочне Зачаття, які виставлялися в церквах та інших громадських місцях. Роль Церкви в організації цих релігійних видовищ була не без суперечок. Деякі критики звинувачували Церкву у використанні цих заходів для просування власної влади і впливу та придушення інакомислячих. Інші стверджували, що участь Церкви в цих видовищах є необхідною частиною її місії з поширення віри і зміцнення свого авторитету.

Незважаючи на цю критику, роль Церкви в організації релігійних видовищ в Іспанській імперії протягом XVI-XVII ст. була важливим фактором її подальшого впливу і влади. Ці видовища слугували засобом вираження авторитету і влади Церкви, зміцнювали віру віруючих і створювали культуру страху навколо релігійних відхилень. Участь Церкви в цих видовищах допомогла сформувати релігійний і культурний ландшафт Іспанії та її колоній і залишила тривалий вплив на історію регіону.

Участь Церкви в організації релігійних видовищ в Іспанській імперії не обмежувалася вищезгаданими прикладами. Було багато інших релігійних видовищ, організованих Церквою в цей період, включаючи свято Богоявлення, свято Вознесіння і свято Успіння. Кожна з цих подій була покликана відзначити певний аспект католицької віри та зміцнити авторитет і вплив Церкви.

На додаток до цих великих подій, Церква також організовувала менші релігійні видовища протягом усього року. До них належали святкування днів пам'яті святих, вшанування реліквій та інші заходи, покликані зміцнити віру віруючих.

Участь Церкви в організації цих заходів була відображенням її влади і впливу в іспанському суспільстві. Церква не тільки відповідала за духовне благополуччя народу, але й відігравала значну роль у його культурному та соціальному житті. Церква використовувала ці події для зміцнення свого авторитету і влади, а також для створення культури відданості і послуху серед людей.

Іспанські монархи також використовували релігійні видовища для просування власних політичних цілей. Наприклад, вони часто замовляли твори мистецтва, які зображували їх як побожних і благочестивих правителів або прославляли їхні військові завоювання. Ці твори мистецтва часто виставляли в публічних місцях, таких як церкви та міські площі, де їх могли бачити великі натовпи людей.

Релігійні видовища в Іспанській імперії використовувалися не лише для зміцнення політичної влади всередині імперії, але й для того, щоб справити враження і залякати іноземні держави. Іспанські монархи знали, що їхні вражаючі прояви релігійної відданості та величі справлять враження на іноземних високопосадовців і продемонструють могутність та багатство їхньої імперії. Наприклад, коли Філіп II був коронований королем Португалії в 1580 році, він скористався нагодою, щоб продемонструвати велич Іспанської імперії, влаштувавши ретельно продуману процесію, яка включала понад 3000 учасників, у тому числі коней, слонів і верблюдів.

Потрібно зазначити що значний вплив на розвиток Іспанської культури та мистецтва мала інквізиція. По-перше, вона була центром релігійних практик іспанського суспільства. Інквізиція відповідала за нагляд і дотримання релігійної ортодоксії, і, як наслідок, мала значний вплив на розвиток іспанського релігійного мистецтва. Інквізиція була особливо зацікавлена в

просуванні мистецтва, яке відображало ортодоксальні католицькі вірування, і це призвело до створення багатьох великих творів мистецтва, які прославляли віру. Деякі з найвідоміших релігійних картин цього періоду були створені під пильним оком інквізиції, включаючи роботи Ель Греко та Дієго Веласкеса.

По-друге, інквізиція також відіграла певну роль у розвитку іспанської літератури. Інквізиція відповідала за цензуру та регулювання літератури, і це призвело до створення унікальної літератури, яка відображала цінності та переконання іспанського суспільства того часу. Багато з найвидатніших творів іспанської літератури цього періоду були створені у відповідь на сувору цензуру інквізиції, і ці твори часто стосувалися тем релігійних переслідувань і соціальної несправедливості.

Нарешті, інквізиція також мала значний вплив на розвиток іспанської архітектури. Інквізиція відповідала за будівництво та утримання багатьох великих соборів і церков Іспанії, і це призвело до створення одних з найбільш приголомшливих прикладів барокової архітектури у світі. Інквізиція також відповідала за будівництво багатьох великих палаців і громадських будівель Іспанії, що допомогло сформувати фізичний ландшафт країни.

Зосередженість інквізиції на релігійній ортодоксії, цензура літератури і мистецтва обмежували розмаїття мистецького самовираження в Іспанії в цей період. Багато художників і письменників були змушені підкорятися панівним католицьким віруванням того часу, щоб уникнути переслідувань чи цензури. Це призвело до браку різноманітності мистецьких стилів і тем, а також обмежило потенціал для інновацій і творчості в іспанській культурі та мистецтві¹⁹.

Загалом, тема організації релігійних видовищ та впливу інквізиції на розвиток культури і мистецтва в Іспанській імперії протягом XVI-XVII ст. висвітлює складну взаємодію між релігією, владою та мистецьким самовираженням у ранньомодерній Іспанії, а також дозволяє припустити, що

¹⁹ Плавскін З. І. Іспанська інквізиція: кати і жертви. Історичні нариси. СПб., 2000.

інквізиція відіграла значну роль у формуванні іспанської культури та мистецьких традицій.

3.3. Розвиток національної літератури та професійного театру

Окрім соціально-економічних впливів на культуру та мистецтво Іспанії Золотої доби впливала прадавня культура Маврів середньовічної доби. Мавританська Іспанія була найзаможнішою частиною Середземномор'я, а культурно вона була набагато розвинена, ніж феодальна Європа. Тамтешні філософи та науковці мали великий вплив на середньовічні університети, а іспанське ремісництво було предметом заздрості для всієї Європи. Після витіснення маврів та об'єднання Арагонії та Кастилії Іспанія поступово перетворюється на наймогутнішу країну західного світу. Окрім того, вона стає культурним флагманом всієї католицької Європи, залишивши після себе цілий ряд видатних культурних звершень в літературі, театрі, скульптурі, живописі та архітектурі.

Період Відродження та Бароко в Іспанії, який охоплює 1550-1600 роки, став свідком значного розвитку національної літератури країни. У цей час Іспанія була однією з наймогутніших імперій світу, і література та театр, створені в цей період, відображали політичне, соціальне та культурне домінування країни.

Ранній період національної літератури в Іспанській імперії тривав з 1492 по 1550 рік. Цей період відзначився розквітом мистецького та культурного самовираження, а також появою багатьох видатних письменників, які допомогли в подальшому сформувати розвиток іспанської літератури.

Однією з визначальних характеристик раннього періоду національної літератури в Іспанській імперії був вплив італійського Відродження на іспанську культуру. Італійське Відродження було головною культурною силою в тогочасній Європі і мало значний вплив на іспанських письменників та митців. Багато іспанських письменників, таких як Гарсіласо де ла Вега, перебували під сильним впливом італійської літератури, і цей вплив помітний у їхніх творах.

Наприклад, працюючи над поезією Гарсіласо де ла Вега значною мірою надихався італійським поетом Петраркою, і в його творах часто зустрічаються теми кохання та природи.

Іншою важливою постаттю раннього періоду іспанської літератури був Хорхе Манріке, який написав знамениту елегію "Coplas por la muerte de su padre" ("Вірші на смерть батька"). Цей твір вважається одним з найвидатніших віршів іспанською мовою, і в ньому відображені гуманістичні та релігійні цінності епохи Відродження. Поема є роздумом про швидкоплинність життя і неминучість смерті, і її високо цінують за емоційну глибину і ширість.

Іншою важливою літературною постаттю раннього періоду національної літератури в Іспанській імперії був Франсіско де Кеведо, відомий своєю поезією, прозою та драматургією. Твори Кеведо часто характеризувалися гострим дотепом і дошкульною сатирою, і він особливо критично ставився до корупції та лицемірства, які бачив в іспанському суспільстві. Одним з найвідоміших його творів є вірш "A una nariz" ("До носа"), який є сатиричною атакою на зовнішність поета-суперника.

Іспанська імперія в епоху Відродження також створила значну кількість історичної та релігійної літератури. Праці таких істориків, як Франсіско Лопес де Гомара та Гонсало де Берсео, відзначалися детальними описами іспанської історії та культури. Тим часом релігійна література, зокрема твори святої Терези Авільської та святого Іоанна від Хреста, відображала сильний вплив католицької церкви в Іспанії в цей період.

Важливим літературним жанром цього періоду була поява жанру "романсеро", романсу, або іспанської балади. Романси зазвичай співали або читали вголос і розповідали історії про кохання, війну та інші важливі події. Балади часто використовували для поширення новин та інформації по всій країні, і вони були важливою частиною іспанської театральної культури в епоху Відродження так як виконувались прямо під час вистави як дивертисмент, або як пролог до вистави.

Іншим важливим аспектом розвитку національної літератури в Іспанській імперії в епоху Відродження стала поява пікареского роману. Цей літературний жанр, що зародився в Іспанії, характеризувався використанням оповідача від першої особи, який описує пригоди пройдисвіта або пікаро. Пікареский роман був відображенням соціальних та економічних змін, що відбувалися в Іспанії в цей період, і важливим коментарем до тогочасних суспільних умов.

Одним із найвідоміших пікареских романів того періоду був "Ласарільйо з Тормеса", опублікований анонімно в 1554 році. Роман розповідає історію молодого хлопця на ім'я Ласарільйо, який змушений стати слугою у низки жорстоких господарів. Роман відзначається використанням гумору та сатири для критики тогочасних соціальних та економічних умов і став важливим попередником пізніших творів іспанської літератури, таких як "Дон Кіхот" Мігеля де Сервантеса.

На розвиток національної літератури в Іспанській імперії в епоху Відродження також вплинули дослідження та колонізація Нового Світу. Праці таких істориків, як Бартоломе де лас Касас та Бернардіно де Саагун, надали важливу інформацію про корінні народи Америки, а їхні твори відіграли важливу роль у формуванні поглядів європейців на Новий Світ.

Період бароко в Іспанії став свідком розвитку багатой та різноманітної національної літератури, що характеризується сильним католицьким впливом, захопленням мовою та її можливостями, а також глибокою заангажованістю в тогочасні політичні та соціальні реалії. Взагалі, бароко (італ. *barocco* — дивний, химерний) як стиль зародився на початку XVII ст. у лоні постренесансної культури. За своїми витоками він був тісно пов'язаний із традиціями маньєризму. Обидва стилі поєднувало прагнення декоративності, ілюзорності, вишуканості. Але, на відміну маньєризму, мистецтво бароко було лише засобом художнього самовираження. Воно ґрунтувалося на: «...цілісній естетичній концепції і було пов'язане із глибинними змінами у ментальності європейського суспільства. Динамізм та темпераментність бароко відобразили світовідчуття

переломної епохи, що несе ломку звичних уявлень про природу, подолання інертності та замкнутості людського життя»²⁰

Період бароко в Іспанії ознаменувався появою двох основних поетичних течій: концептизму та культеранізму (Гонгоризму). Концептизм характеризувався використанням складних метафор, каламбурів та парадоксів, часто спрямованих на розкриття прихованих істин світу. Одним із найвідоміших прихильників цього стилю був Франсіско де Кеведо, до творів якого належать "Сни" та "Життя шахрая на прізвисько дон Паблос".

Культеранізм, з іншого боку, підкреслював красу і складність самої мови, часто на шкоду ясності і доступності. Його прихильники, такі як Луїс де Гонгора, прагнули створити нову, піднесену літературну мову, що спиралася на багаті традиції класичної літератури. Один з найвідоміших творів Гонгори - "Соледадес" ("Усамітнення").

У сфері прози період бароко в Іспанії ознаменувався появою роману як популярної літературної форми. Одним із найвідоміших творів цього періоду є "Хитромудрий гідальго Дон Кіхот Ламанчеський" (El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha) Мігеля де Сервантеса. Цей роман, опублікований у двох частинах у 1605 і 1615 роках, вважається одним із найвидатніших художніх творів іспанською мовою і справив глибокий вплив на розвиток роману як жанру.

Однак важливо зазначити, що література Іспанської імперії періоду бароко не обмежувалася лише Іспанією. Насправді, в цей час Іспанська імперія розширила свої володіння, охопивши більшу частину Нового Світу, і з цим розширенням прийшов розквіт літератури і в іспанських колоніях.

Одним із яскравих прикладів колоніальної літератури цього періоду є "Відповідь сестрі Філотей" (Respuesta a Sor Filotea) Сор Хуани Інес де ла Крус. Сор Хуана була мексиканською черницею і письменницею, яку широко

²⁰ Новая история стран Европы и Америки XVI - XIX века. в 3 ч. Под ред. Родригеса А.М., Пономарева М.В.. Т.3, стор. 238

вважають однією з найважливіших літературних постатей в іспаномовному світі. У "Відповіді сестрі Філотеї" вона відстоює своє право на інтелектуальне навчання і письменництво, незважаючи на заперечення деяких членів Церкви.

Іншим прикладом колоніальної літератури цього періоду є поезія перуанського письменника Феліпе Гуамана Пома де Айяла. Його твір "El primer nueva corónica y buen gobierno" ("Перший новий літопис і добрий уряд") - це розлога епічна поема, яка розповідає історію імперії інків та іспанського завоювання Перу з точки зору корінного населення.

Одночасно з літературними процесами розвиваються і театральні процеси. Окрім вищезгаданої релігійної драми і театру починає розвиватися професійний театр. Першою професійною постановкою іспанського професійного театру вважають творчість Лопе де Руеда (1510-1565). Він був директором невеликої мандрівної театральної трупи, яка починала свій мистецький шлях у провінціях, а згодом грала перед самим королем. За хорошу платню, Руеда працював розпорядником святкувань у Мадриді. Його перу належить декілька невеликих п'єс нескладних за сюжетом комедій, які називалися пасос. Руеда був успішним актором. Сюжети його п'єс нагадували скетчи, анекдоти в основі яких лежали прислів'я. Сповнені народного гумору та колоритними й дотепними діалогами, вони мали неабияку популярність серед глядача.

В останній чверті 16 ст зажили слави Хуан Кутеа, який написав чотирнадцять п'єс і став одним із перших авторів історичної драми. Великої слави нажила його п'єса «Сім інфантів Лари»

Між академічною драмою і професійною сценою проклав міст уже згадуваний вище письменник Мігель де Сервантес, який також цінував театральне мистецтво. Його перу належить біля тридцяти п'єс. Серед яких є і героїчні драми, і комедії, і інтермедії. Найкращі з них «Завоювання Нумансії» про напад римлян на іспанське місто і героїчну боротьбу іспанського народу проти загарбників, напівавтобіографічна драма «В'язні Алжиру» про роки, які він провів в алжирському полоні.

Найпліднішим іспанським автором був Лопе де Вега Карпіо (1562-1635). Особисте життя цього драматурга було таким же яскравим як і його п'єси. Він брав участь у воєнних експедиціях, був секретарем дворянина, учасником багатьох ділових і любовних пригод. А наприкінці життя став священиком. Його перу приписують аж до 1800 п'єс, хоча з них до нас дійшло 331 комедій і драм та 200 ауто. Драми його були відомі своїми жвавими діалогами, складними характерами та заплутаними сюжетами. Його п'єси охоплювали широкий спектр тем, від релігійних драм до комедій-манер, і були популярні серед глядачів усіх соціальних класів. Він вперше запровадив такі жанри як драма честі, і комедію-кордебалет (комедія плаща і шпаги), яка поєднувала елементи традиційної комедії з танцем і музикою. Ця нова форма комедії характеризувалася використанням складних танцювальних номерів, запальних пісень та дотепних діалогів. Комедія-кордебалет швидко стала популярною в Іспанії і незабаром поширилася по всій Іспанській імперії. Одним з найвідоміших прикладів комедії-кардебалету є п'єса Лопе де Вега "El Perro del Hortelano" ("Пес у яслах"), прем'єра якої відбулася у 1618 році. П'єса розповідає історію Діани, дворянки, яка закохується у свого секретаря Теодоро. Незважаючи на свої почуття до нього, Діана відмовляється вийти заміж за Теодоро, бо він не має шляхетного походження. П'єса наповнена дотепними діалогами та вишуканими танцювальними сценами, серед яких запам'ятовується сцена, в якій Діана і Теодоро разом виконують жвавий танець.

Через велику кількість творів Лопе їхню якість оцінити важко, але деякі узагальнення можна зробити. Передусім його п'єси вирізняються чітко окресленими діями, що утримує зацікавлення. Часто вони розгортаються довкола протилежних складових – честі і кохання – тема, яку драматург популяризував. Він був противником нещасливих кінців, тому він знаходив спосіб розв'язати конфлікт на оптимістичній ноті.. серед його героїв – представники всіх прошарків, чинів і рангів.

П'єси Лопе де Вега ставляться і зараз в театрах світу. Найбільш популярною і цікавою залишається його героїчна драма «Овеча криниця» де

селяни вбивають представника влади – тирана-феодала, а потім навіть під тортурами відмовляються назвати винуватця.

Лопе вважають чи не найвидатнішим іспанським драматургом, однак, навколо нього була ціла плеяда інших драматургів. Чималу кількість комедій та драм написав Тірсо де Моліна (1584-1648). Твори його були злободенні. Через політичні мотиви в творах Моліна потрапив у халепу з Радою Кастилії та був висланий з Мадриду. Найвідоміша його п'єса «Севільський бешкетник» - перша драма на сюжет легенди про Дона Хуана Теноріо (Дона Жуана)

Але славі Лопе де Вега та Тірсо де Моліно, які переважно писали для публічного театру, кинув виклик іще один автор Педро Кальдерон в драматургія якого буде написана в жанрі бароко. Кальдерон буде писати свої твори для придворного театру і не рідко літературознавці і театрознавці говорять про те, що саме тут криється одна з причин занепаду іспанського театру у 17 ст. Театр перестав бути публічним.

Із 200 п'єс, які написані Кальдероном до нас дійшло лише 100. З них 80 п'єс написані на релігійні теми. П'єси можна поділити на дві категорії: драми-інтриги, наприклад «Дама невидимка» яка ґрунтується на численних непорозуміннях у любовних інтригах, які з рештою щасливо вирішуються та драми честі, наприклад «Лікар свого безчестя», де чоловік, що підозрює свою дружину в зраді, вбиває її щоби уникнути скандалу.

Найславетніша світська драма Кальдерона – «Життя є сон» (La Vida es Sueño), філософська алегорія про становище людини і таємницю життя. прем'єра якої відбулася у 1635 році. П'єса є філософським дослідженням природи реальності та людського буття, але також містить елементи комедії, зокрема сцену, в якій головний герой, Сегісмундо, виконує жвавий танець з групою придворних.

Світські драми Кальдерон писав переважно на замовлення двору. Вони короткі та легкі, часто ґрунтовані на античному або пасторальному сюжеті за участі хору. Багато діалогів було покладено на музику. Оскільки ці п'єси виконувались в королівському мисливському будинку, Ла Сарсуела, то і

називались вони сарсуелами. Сарсуела поєднувала в собі елементи комедії, танцю і музики, створюючи унікальне і розважальне театральне дійство.

Зазвичай сарсуела виконувалася у двох актах і містила в собі поєднання розмовних діалогів та музичних номерів. Музика в сарсуелах часто створювалася під впливом традиційної іспанської народної музики, а самі п'єси часто стосувалися тем кохання, честі та соціального класу.

Однією з найвідоміших сарсуел є "Велике життя", яку вперше поставили в Мадриді у 1886 році. Автор цієї п'єси невідомий, але п'єса розповідає історію молодого чоловіка на ім'я Хуліан, який закохується в прекрасну співачку на ім'я Сусана. Незважаючи на заперечення сім'ї, Хуліан вирішує зробити кар'єру в театрі і з часом стає успішним актором.

Ще одним з найпопулярніших жанрів були "антреме" – короткі комічні п'єси, які зазвичай виконувалися між актами більшої, серйознішої п'єси.

Антреме, як правило, були фарсовими за своєю природою, і в них часто фігурували біржові персонажі, такі як дурний старий, жадібний купець або хтива молода жінка. Ці п'єси зазвичай виконували мандрівні трупи акторів, які мандрували від міста до міста, виступаючи перед місцевою публікою.

Що стосовно архітектури театральних будівель, то потрібно зазначити, що ранній іспанський театр періоду Відродження не мав окремих приміщень театральних. Всі вистави виконувались у спеціально орендованих гостинних дворах які називались кораліями (corrales). Театри-коралі були побудовані у вісімнадцяти містах Іспанії та чотирьох містах Америки. Але більшість була в Мадриді.. спочатку ці коралі були під контролем трьох благочинних братств, які ставили релігійні п'єси по всій Європі впродовж іще Середніх віків (Братство Страстей Господніх, Братство сиріт Божої Матері та Братства Крові Христової).

Мадридські коралі почали зводити навколо квадратного або прямокутного двору. Сцена була розташована в глибині двору, великий центральний двір називався патіо. Це були місця для глядачів. Уздовж кожної сторони патіо були трибуноподібні місця, відділені від патіо огороже та захищені від негоди навісним дахом. Кожне вікно будинку слугувало

театральною ложею. Були місця і для жінок без супроводу, які знаходились на балконах, які називали каструлі (cazuela). Суворого поділу глядача на жінок і чоловіків вимагав Алькальд, тому жінок не пускали до патіо, а навпаки, чоловіків до лож, де сиділи жінки.

Перші постійний театр-кораль в Іспанії був побудований в Севільї в 1579 році. Театр називався Каса де лас Комедіас і використовувався для виконання релігійних п'єс, комедій та інших театральних постановок. Успіх Каса де лас Комедіас призвів до заснування інших постійних театрів у таких містах, як Мадрид, Барселона та Валенсія.

Заснування постійних театрів в Іспанській імперії було частиною ширшої тенденції в Європі в епоху Відродження. Ця тенденція сприяла появі професійних театральних труп, які мали змогу регулярно ставити вистави та залучати платоспроможну аудиторію.

Розвиток постійних театрів в Іспанській імперії був поступовим процесом, який тривав кілька десятиліть. Спочатку театри були невеликими і простими, з основними сценами і мінімальними декораціями. Однак із зростанням популярності театру зростали і розміри та складність самих театрів.

У XVII ст. багато театрів в Іспанії зазнали значних реконструкцій, щоб покращити акустику, розташування глядацьких місць та сценічний дизайн. Наприклад, Театро де ла Крус у Мадриді був перебудований у 1651 році і отримав більшу сцену, більш вишукані декорації та нове розташування глядацьких місць, що дозволило покращити огляд.

П'єси, які грали в цих театрах, також змінювалися. Хоча релігійні п'єси і комедії залишалися популярними, почали з'являтися нові жанри, такі як драма і трагедія. Ці нові жанри часто торкалися серйозніших і складніших тем і були розраховані на більш досвідчену аудиторію.

Заснування постійних театрів в Іспанській імперії мало значний вплив на суспільство. Театр став популярною формою розваги, яка приваблювала людей з усіх верств суспільства. Він також був засобом соціального та політичного коментування, оскільки п'єси часто стосувалися поточних подій та проблем дня.

Популярність театру також призвела до появи нового класу професіоналів, серед яких були актори, драматурги та театральні менеджери. Ці люди змогли заробляти на життя своєю працею, а їхній успіх сприяв утвердженню театру як легітимного виду мистецтва.

Створення постійних театрів не обійшлося без викликів і суперечок. Католицька церква, наприклад, спочатку виступала проти театру, оскільки вбачала в ньому потенційне джерело аморальності та пороку. Однак, зрештою, церква прийняла театр як легітимну форму художнього вираження і навіть спонсорувала деякі постановки.

Крім того, іспанська інквізиція часто ставилася до театру з підозрою, і багато п'єс піддавалися цензурі або взагалі заборонялися. Цензура мала на меті переконатися, що п'єси не містять підривного чи єретичного змісту.

Незважаючи на ці виклики, спадщина постійних театрів в Іспанській імперії була значною. Театри продовжували процвітати протягом усього XVII ст., і багато п'єс, написаних і поставлених у цей час, і сьогодні вважаються класикою.

Театр також мав тривалий вплив на іспанську мову, оскільки багато драматургів писали народною мовою, а не латиною. Це допомогло утвердити іспанську як літературну мову і сприяло розвитку особливої іспанської культурної ідентичності.

XVII ст. ознаменувалося занепадом іспанського театру, який пережив свій золотий вік у XVI ст. Цей занепад можна пояснити кількома факторами, які сприяли падінню іспанського театру.

Одним із головних чинників була поступове зниження підтримки театру з боку монархії. І якщо у XVI ст. іспанські монархи були великими покровителями мистецтва і надавали щедre фінансування театральним постановкам, то у XVII ст. монархія переключила свою увагу на інші сфери – проведення військових кампаній та колонізація. Тому театр перестає бути в пріоритеті.

Іншим фактором стало зростання популярності роману. Із зростанням популярності роману театр втратив свою привабливість серед іспанської аудиторії. Роман пропонував більш приватну та індивідуалістичну форму розваги, якою можна було насолоджуватися вдома, тоді як театр був публічним і спільним досвідом, який вимагав фізичної присутності в театрі.

Інквізиція також гальмувала розвиток театру. Релігійно-моральна цензура іспанської інквізиції також негативно впливала на театральні постановки. Цензурні утиски та суворі правила щодо обмежували творчість і художню свободу драматургів та акторів.

Нарешті, економічна криза XVII ст. також сприяла занепаду іспанського театру. Економічний спад ускладнив театральним компаніям пошук фінансування та залучення глядачів, що призвело до зниження якості постановок.

Роблячи висновки, можна сказати, що розвиток літератури та театру в Іспанській імперії в епоху Відродження був періодом великого мистецького та культурного самовираження, періодом, в якому було закладено основу Золотої доби іспанської літератури коли з'явилося багато видатних письменників та поетів. Поруч з усталеними жанрами почали зароджуватися нові форми мистецтва в тому числі і нові літературні жанри такі як пікарескний (крутійський) роман, такі стилі поезії як гонгоризм та концептизм, романс

Розвиток театру та драматургії в Іспанській імперії протягом XVI-XVII ст. був багатим і різноманітним культурним явищем. Від комедії-кордебалету антреприз і сарсуели, до філософської драми пізнього періоду іспанський театр був наповнений гумором, музикою і танцем Його життєрадісність та яскравість продовжують впливати на театральні традиції в усьому світі і сьогодні. Створення і розвиток постійних театрів в Іспанській імперії в цей період було значним культурним і мистецьким досягненням. Ці театри допомогли створити професійну театральну індустрію та новий клас акторів-професіоналів, а також стали популярною формою розваг і засобом соціального та політичного коментування. Занепад іспанського театру в XVII ст. був результатом кількох

факторів, серед яких відсутність підтримки з боку монархії, поява роману, цензура інквізиції та економічна криза. Незважаючи на цей занепад, іспанський театр продовжував розвиватися і адаптуватися до наступних століть.

3.4. Золота доба іспанського живопису, скульптури

Іспанський живопис також відзначається XVI-XVII ст. особливим стилем і тематикою, що відображає релігійний і політичний контекст країни. Цей період характеризується цілою низкою стилів, зокрема маньєризмом, бароко та натуралізмом.

У XVI ст. в Європі з'явився новий стиль мистецтва, відомий як маньєризм. Стиль маньєризму виник як реакція на перфекціонізм і гармонію епохи Відродження. Художники-маньєристи прагнули звільнитися від обмежень класичного мистецтва і створити новий стиль, який зосереджувався на індивідуальності та уяві митця. Вони часто використовували перебільшені форми та спотворені обриси, щоб створити відчуття напруги та нестабільності у своїх роботах.

Іспанські художники швидко перейняли цей стиль, і він став помітним у роботах Луїса де Моралеса, Алонсо Берругете та, найвідомішого Ель Греко. Маньєризм був рухом, який зазнав значного впливу від епохи Відродження, але відрізнявся своїм підходом до мистецтва. У той час як Ренесанс був зосереджений на досягненні реалізму та рівноваги в мистецтві, маньєризм прагнув до більш емоційного та експресивного стилю. Це видно, наприклад, на картині Ель Греко "Поховання графа Оргаса" (1586-1588), яка демонструє здатність художника створювати відчуття драматизму та напруги у своїх роботах. На картині зображено поховання графа Оргаса, іспанського аристократа, а фігури на картині витягнуті та спотворені, що надає їм відчуття потойбічності. Кольори використані сміливі та інтенсивні, що додає драматизму сцені. Одним з найяскравіших аспектів мистецтва маньєризму є його відчуття драматизму, і це очевидно в "Похованні графа Оргаса", де фігури зображені в різних станах жалоби. Картина також вирізняється використанням світла і тіні,

що додає фігурам глибини та об'ємності. Ель Греко був майстром маньєристичного мистецтва, і його вплив можна побачити в роботах інших іспанських художників. Ель Греко був не лише великим художником, але й новатором, який розширював межі мистецтва. Він був одним з перших художників, які використовували абстракцію у своїх картинах, що було радикальним підходом на той час.

Луїс де Моралес був відомий своїми релігійними картинами, на яких часто зображені витягнуті фігури та відчуття драматизму, подібні до Ель Греко.

Алонсо Берругете також зазнав значного впливу маньєризму, і його скульптури відомі своїми перебільшеними позами та витягнутими фігурами.

Отже, маньєризм був важливим мистецьким напрямом, і іспанські художники відіграли значну роль у його розвитку. Маньєризм був важливим кроком в еволюції мистецтва, і його вплив відчутний і сьогодні.

Незважаючи на популярність маньєризму в XVI ст., стиль був недовговічним, і незабаром на зміну йому прийшло бароко. Однак маньєризм залишив тривалий вплив на світ мистецтва, і його вплив можна побачити в роботах багатьох сучасних художників і сьогодні.

На початку XVII ст. в Іспанії зародився живопис бароко, який невдовзі став одним із найвпливовіших мистецьких стилів у Європі. Це був час великих змін в Іспанії, коли імперія країни стрімко розширювалася, а католицька церква відігравала домінуючу роль у суспільстві. Як наслідок, живопис бароко в Іспанії був тісно пов'язаний з релігією та політикою, а багато творів мистецтва створювалися на замовлення церкви та монархії.

Провідні іспанські художники бароко, такі як Дієго Веласкес, Хосе де Рібера та Франсіско де Зурбаран, використовували цей стиль для створення картин, які відображали релігійний запал країни та її імперію, що розширювалася. Їм було доручено створити витвори мистецтва, які б прославляли католицьку церкву та іспанську монархію, і вони досягли цієї мети, створивши картини, які були технічно досконалими та емоційно зарядженими. Дієго Веласкес, зокрема, вважається одним із найвидатніших

барокових художників усіх часів. Веласкес народився в Севільї в 1599 році і почав свою кар'єру як придворний художник короля Іспанії Філіпа IV. Пізніше він поїхав до Італії, де познайомився з роботами Караваджо та інших італійських майстрів бароко. Він зміг включити ці впливи у свій власний стиль, створивши унікальну суміш іспанського та італійського бароко.

Картина Веласкеса "Жінки" (1656) є шедевром барокового мистецтва. Вона вирізняється складною композицією, драматичним освітленням та відчуттям глибини, що створює відчуття величі та благоговіння. На картині зображено трьох жінок у центрі композиції. Жінки одягнені в багаті тканини, а їхні обличчя освітлені променем світла, що падає з лівого боку картини. Тло темне, що ще більше виділяє жінок. Картина сповнена символізму: жінки уособлюють різні чесноти, такі як віра, надія та милосердя.

У середині XVII с. Іспанія пережила значний зсув у художньому стилі в бік більш натуралістичного підходу. Цей стиль зазнав значного впливу робіт італійського художника Караваджо і наголошував на реалістичному зображенні повсякденного життя, позначеного сміливими контрастами між світлим і темним. Серед видатних іспанських художників, які перейняли цей стиль, - Хуан де Вальдес Леаль та Франсіско де Еррера Молодший. Картина Вальдеса Леаля "Завершення слави світу" (1672) є чудовим прикладом натуралізму. На картині реалістично зображено труп, який протиставлено символічному зображенню життя.

Цей перехід до натуралізму в Іспанії був значним відходом від високо стилізованого, ідеалізованого зображення людської форми, яке раніше домінувало в іспанському мистецтві. Прийнявши натуралізм, іспанські художники змогли дослідити красу і складність людського досвіду в більш автентичний спосіб.

Цей новий стиль мистецтва також став відображенням мінливого соціального та політичного клімату в Іспанії. Країна переживала період занепаду та економічних труднощів, що призвело до зростання інтересу до реалізму та відмови від пишних і грандіозних стилів минулого.

Натуралізм не лише став відображенням мінливого часу, але й мав значний вплив на розвиток іспанського мистецтва. Він мав тривалий вплив на наступних художників, які продовжували досліджувати теми повсякденного життя та реалізму у своїх роботах..

Могутня католицька церква країни та її імперія, що розширювалася, вплинули на тематику іспанського живопису, в якому часто з'являлися релігійні сюжети та героїчні портрети іспанських правителів і воєначальників.

Релігійна тематика була особливо помітною в іспанському бароковому живописі, який використовувався для популяризації католицької церкви та її доктрин. Рух Контрреформації, що мав на меті протистояти поширенню протестантизму в Європі, також мав значний вплив на іспанський живопис у цей період. Це можна побачити у творчості таких художників, як Бартоломе Естебан Мурільйо, чия картина "Непорочне зачаття" (1678-82) є класичним прикладом релігійного мистецтва епохи бароко.

Політичний контекст Іспанії у XVI-XVII ст. також вплинув на тематику іспанського живопису. Країна була великою світовою державою з величезною імперією, до складу якої входила значна частина Південної, Центральної Америки та Філіппін. Іспанські художники використовували живопис як засіб святкування досягнень своїх правителів і воєначальників та прославлення слави іспанської імперії.

Одним з найважливіших прикладів цього є картина Веласкеса "Здача Бреди" (1634-35), на якій зображена перемога іспанців над голландцями у 1625 році. Картина оспівує хоробрість і військову майстерність іспанського полководця Амброджо Спіноли та пропагує ідею іспанського панування над Нідерландами.

Отже, варто зазначити, що іспанський живопис XVI-XVII ст. був своєрідним відображенням релігійного та політичного становища країни. Цей період характеризується різними стилями, включаючи маньєризм, бароко та натуралізм.

Перша половина XVI ст. стала періодом великого мистецького та культурного зростання в Іспанській імперії. У цей час скульптура відігравала важливу роль у розвитку культурної ідентичності імперії. Скульптура того часу характеризувалась поєднанням традиційних іспанських технік і впливів італійського Відродження. Іспанські скульптори поєднували реалізм і натуралізм італійського Відродження з декоративним стилем іспанського бароко. В результаті вийшов унікальний і дуже виразний стиль, який був одночасно і декоративним, і духовним.

Однією з найбільш значущих подій у скульптурі цього часу стало використання поліхромії - практики повнокольорового розфарбовування скульптур. Ця техніка використовувалася для створення високо реалістичних фігур, була особливо популярною у створенні релігійних скульптур. Використання поліхромії дозволяло досягти більшого рівня емоційної виразності, а також сприяло загальному відчуттю драматизму та руху в скульптурах.

Одним із найзначніших скульпторів того часу був Алонсо Берругете. Скульптор народився в Паредес-де-Нава, Іспанія, 1488 року і здобув освіту в Італії, де познайомився з роботами Мікеланджело та інших великих художників італійського Відродження. У скульптурах Берругете поєднувалися ідеали Відродження з іспанськими традиціями готичного мистецтва, що призвело до створення унікального стилю, який справив великий вплив.

Найвідомішою роботою Берругете є вівтарний образ церкви Сан-Беніто-ель-Реаль у Вальядоліді, який він виконав у 1526-1532 роках. Вівтар є шедевром іспанської скульптури і вважається одним із найкращих зразків стилю платереск - іспанського ренесансу, що характеризується складними орнаментами і використанням дорогоцінних металів.

Іншим важливим скульптором того періоду був Дієго де Сілое, який народився в Бургосі 1495 року. Сілое зазнав сильного впливу робіт Берругете, а також італійського Відродження. Найвідомішою його роботою є гробниця Хуана де Падільї в монастирі Санта-Ана у Вальядоліді, яку він закінчив 1537

року. Гробниця є шедевром скульптури епохи Відродження і вирізняється реалістичним зображенням покійного.

Серед інших видатних скульпторів того періоду – Хорхе Фернандес, який створив вівтарний образ церкви Сан-Мігель в Естеллі, і Хуан де Хуні, який створив вівтарний образ церкви Сан-Естебан у Саламанці. Обидва ці вівтарні образи вважаються шедеврами іспанської скульптури епохи Відродження і демонструють вплив мистецтва італійського Відродження.

На розвиток скульптури в Іспанській імперії в першій половині XVI століття також вплинуло поширення християнства. Іспанська імперія була побожною католицькою країною, і це знайшло відображення в численних релігійних скульптурах, створених у цей період. Ці скульптури часто замовлялися церквою або багатими меценатами, які хотіли продемонструвати свою побожність.

Однією з найвідоміших релігійних скульптур цього періоду є "Христос Клеменції", створений Грегоріо Фернандесом 1624 року. Скульптура зображує Христа на хресті й вирізняється емоційною насиченістю та реалістичним зображенням страждань.

Іншою примітною релігійною скульптурою є Діва Гваделупська, створена Мігелем Кабрерою в XVIII столітті. Скульптура являє собою зображення Діви Марії і шанується як символ мексиканської національної ідентичності.

Важливою тенденцією в скульптурі цього періоду був розвиток ретабло - типу вівтарного витвору, який поєднував живопис і скульптуру для створення високодекоративного і візуально вражаючого витвору мистецтва. Ретабло часто використовували в церквах та інших релігійних приміщеннях, і воно стало символом іспанського бароко.

На розвиток скульптури в Іспанській імперії вплинув релігійний і політичний клімат того часу. Католицька церква залишалася потужною силою в Іспанії, і багато скульптур, виготовлених у цей період, були створені для

релігійних цілей. Ці скульптури часто були дуже емоційними і мали на меті викликати сильну реакцію у глядача.

Одним із найважливіших релігійних факторів, що вплинули на скульптуру в Іспанській імперії, була Контрреформація. Це був період посиленої уваги до католицької віри у відповідь на протестантську Реформацію. Католицька церква стала головним покровителем мистецтва в цей період, замовляючи багато скульптурних творів для прикрашання церков та інших релігійних споруд. Скульптори Іспанської імперії відповідали на цей попит, створюючи високохудожні і часто дуже вишукані роботи, зі складними деталями та витонченим дизайном. Контрреформація мала значний вплив на скульптуру в Іспанській імперії, сформувавши стиль і зміст багатьох творів мистецтва.

Іншим важливим фактором, що вплинув на скульптуру в Іспанській імперії, був тогочасний політичний клімат. Це був період великої могутності та впливу Іспанської імперії, і скульптуру часто використовували як інструмент пропаганди. Скульпторам доручали створювати роботи, які прославляли могутність і престиж Іспанської імперії, зображуючи правителів і воєначальників як героїчні постаті. Ці роботи часто були грандіозними за масштабом, дуже деталізованими, зі складними деталями та витонченим дизайном. Тогочасний політичний клімат мав значний вплив на стиль і зміст багатьох творів мистецтва, формуючи художнє бачення багатьох скульпторів.

Незважаючи на вплив цих соціальних і політичних чинників, скульптура в Іспанській імперії відрізнялася високим ступенем мистецького новаторства. Скульптори експериментували з новими техніками та стилями, поєднуючи у своїх роботах елементи класичного мистецтва та бароко. В результаті з'явилися роботи, які були водночас високодекоративними та емоційно виразними, з динамічними позами та складними композиціями. Поєднання мистецького новаторства та впливу соціальних і політичних чинників створило унікальне мистецьке середовище, яке було одночасно складним і дуже динамічним.

Отже, іспанський живопис і скульптура XVI-XVII ст. позначили своєрідність і складність релігійного та політичного стану країни зазначеної доби. Цей період у мистецтві характеризується різними стилями, включаючи маньєризм, бароко та натуралізм. Загалом, він був позначений художніми інноваціями, вишуканістю та зростаючим акцентом на релігійному мистецтві у зв'язку з Контрреформацією.

ВИСНОВКИ

Період від правління Ізабелли Кастильської та Фернандо II Арагонського до правління Карла I та Філіпа II ознаменувався значними трансформаціями в історії Іспанської імперії. Створення централізованої іспанської держави та закладення основ іспанської колоніальної імперії були найважливішими досягненнями цього періоду. Колоніальні захоплення суттєво змінили всю систему соціального та економічного розвитку Іспанії: активно розвивалась торгівля, з'явився новий клас купців та підприємців. Окрім того, відкриття Нового Світу спочатку зміцнило імперські амбіції. Іспанські монархи почали створювати регулярну національну армію, експлуатувати корінне населення Америки та Африки.

У процесі державного будівництва корона наділила величезними привілеями («фуерос») деякі міста, імунітетом деякі аристократичні родини (герцог Гандія, герцог Альба, герцог Медіна-Сідонія та ін.). Соціальне становище нижчих класів в Іспанській імперії протягом XVI-XVII ст., навпаки, характеризувалося значними проблемами: економічна нерівність, виключення з політичного процесу. Окрім того, нижчі класи суспільства також стикалися зі значними проблемами, пов'язаними з культурним самовираженням та ідентичністю, оскільки вони часто були виключені і з культурного життя Іспанської імперії, в якій домінували дворянство та вищі класи суспільства.

В XVI-XVII ст. розвивалося і духовне життя Іспанської імперії, яке формувалося під впливом різних чинників, зокрема католицької церкви, релігійних орденів, інквізиції, регіональних відмінностей та колонізації Америки. Церква досягла в Іспанії економічної та політичної самостійності і як найбільш послідовний захисник християн отримала в Іспанії незаперечну підтримку і авторитет в очах усіх класів суспільства. З появою у 1478 р. Іспанської інквізиції розпочався процес з'єднання монархії із церквою. Теологи та священнослужителі увійшли до державної та королівської фінансової ради. Окрім того, внаслідок Тридентського собору 1545–1563 рр. було ухвалено

рішення про те, що всі церковні приписи та закони вважались державними законами обов'язковими для виконання. З часом, постійне втручання церкви у внутрішню політику негативно позначилося на економічному і, особливо, культурному розвитку Іспанії. Інквізиція запровадила з 1526 р. найсуворішу цензуру на театральні постановки, книги та інші друковані видання. З 1546 р. інквізиція стала періодично видавати індекси заборонених книг, значно більші, ніж це робила папська інквізиція. Практично в індекс заносилися твори багатьох видатних письменників (Рабле, Оккама, Овідія, Бекона, Абеяра та ін). За поширення, читання та зберігання заборонених книг інквізиція загрожувала стратою на вогні. Інквізиція мала тривалий вплив на іспанське суспільство та культуру. Страх постійних переслідувань призвів до культури таємності та недовіри, але спадщину інквізиції досі можна побачити у численних творах літератури та мистецтва – скульптурі, архітектурі, поезії, драматургії, а також, теоретичних трактатах та історичних хроніках та документах. Тему інквізиції було відбито в роботах художників Ель Греко та Дієго Веласкеса, скульптурах Хосе Рісалья, відомого своїми скульптурами, що зображують інквізиторів та жертв інквізиції. На тему інквізиції були написані такі твори, як «Життя при дворі інквізиції» Лопе де Веги.

Але зупинити розвиток мистецтва інквізиція була не в силі. Тому, попри всі цензурні утиски і складні політичні та економічні обставини культура і мистецтво і в епоху Відродження, і в епоху Бароко продовжувало розвиватись.

Ключову роль у становленні іспанського Відродження зіграв сплеск суспільних дискусій серед гуманістично налаштованої інтелектуальної еліти. Ці дискусії призвели до появи світської літератури. Духовні пошуки іспанських мислителів були націлені на становлення та розповсюдження національної мови, концепціям любові і краси, в них багато філософських роздумів про світ, яким керує гармонія та краса (трактати Леона Ебрео, Сервета, Симона Абвіля та ін.).

В цей час виникли і розвивались нові літературні жанри – пасторалі, плутовський роман, ліро-епічний романс. Новелічні, літописні, ліричні,

бурлескні романи згодом мали великий вплив на розвиток драматургічного мистецтва. Створюються і нові шедеври в галузі поезії. Поетичне бароко було представлене двома школами. Перша називалась культизмом, або гонгоризмом. Вона була заснована Луїсом де Гонгора-і-Арготе. Представники цієї школи в своїй творчості використовували складні метафори, неологізми, парафрази, латинізми. Це були твори для інтелектуальної аристократичної освіченої спільноти. Іншу школу – концептизм характерними рисами якої була гра слів, витончені асоціації, неочікувані порівняння, афористичність, каламбури, натяки, загадки очолював Франсіско де Кеведо-і-Вільєгас.

Гуманістичну спрямованість мала творчість Мігеля де Сервантеса Сааведри, який написав один з найвідоміших романів світу – пародійний антилицарський роман «Дон Кіхот» в якому протиставляє головного героя мрійника-ідеаліста гуманістичної епохи Дон Кіхота реаліям іспанського суспільства. Окрім романів, перу Сервантеса належить декілька драматичних творів один з яких має цінність з точки зору історії і в якому зафіксовані вагомі докази знущання над людьми в полоні. Внаслідок однієї з військових експедицій об'єднаних італо-іспанських сил проти турків при Лепанто (1571 р) Сервантес, будучи військовим королівського флоту, повертаючись додому, потрапляє на 4 роки в полон до алжирських маврів. Після визволення він написав автобіографічну п'єсу «Алжирські нрави» про вірність батьківщині, релігії та коханні. Твір переповнений драматичними епізодами смертей, знущань над людьми в полоні та продажем на невольничому ринку дітей, яких розлучили насильно з батьками. Цей твір дав можливість дати відповідь на питання: яким жахливим і непередбачуваним було життя за часів Іспанської імперії. Торкаючись в своїх творах тем патріотизму, свободи, солідарності, рівності, Сервантес виступав проти жорстокості, насилля, деспотії та намагався відображати життя таким яким воно є.

Драматургу Лопе де Вега як основоположник національної драматургії розробив класичні принципи твору комедій, створив жанр героїчної драми, вивів нового героя на підмостки іспанського театру та створив низку

прекрасних жіночих образів. Але динамізм, експресивність, виразність образів, прагнення до висвітлення яскравих життєрадісних картин, які відображались в його творчості поступово змінювались похмурими картинами соціально-політичної кризи XVII ст., яка позначилась на творчості Педро Кальдерона, в творчості якого закладені поетична стихія та глибока філософська думка. В своїх творах поет відобразив соціальну і політичну кризу свого часу, крах гуманістичних ілюзій. Він створив новий тип драми, який відходить від героїчної драми Лопе де Вега та тяжіє до трагедії з напруженим конфліктом і гострою проблемою кризи століття. В його філософській драмі "Життя є сон", драмі честі "Саламейський Алькальд" та комедії-інтризи "Дама невидимка" постають питання про життєві ідеали, сенс буття і смерті, про героїчну самопожертву, про норми суспільної поведінки тощо.

В творчості Сервантеса, Лопе де Вега, Кальдерона тема гуманізму є основною, але потрібно розуміти, що їхній гуманізм був більше християнським. В умовах же Іспанської імперії гуманістична творчість майже завжди була пов'язана з релігійною тематикою, тому кожен з письменників та поетів ходив «по лезу». Кожен з них мав негативний досвід спілкування з інквізицією та релігійною владою. Щоби продовжувати творити вони вдавались до написання ауто-сакраментале – релігійної драми на біблійську або євангелійську тематику. Але і в цих релігійних творах нерідко звучала соціальна критика.

Окрім драматургічних жанрів розвивались і театральні жанри. Наприкінці XVI початку XVII ст. почали виникати музичні і пластичні жанри: опери, балети, комедії-балети, комічні опери. Їх об'єднувало те, що всі вони були синкретичними і поєднували в собі вокал, діалог, танець, пантоміму, інструментальну та вокальну музику. Можна сказати, що в іспанській драматургії та театрі природно поєдналися традиції античної драми, народних романсів, гуманістичної трагедії та комедії.

Розвиток іспанської архітектури епохи Ренесансу був менш революційним. На початку XVI ст. тут зародилися живописний, яскравий стиль – платереск (від латів .platero – срібло), заснований на синтезі рис готичного,

візантійського, мусульманського мистецтва, який змінився на більш стриманий і суворий класичний ерререско (на честь архітектора Хуана де Еррера).

XVI-XVII ст. стало значним періодом і у розвитку образотворчого мистецтва, яке формувалось завдяки появі митців-геніїв. У цей час вплив соціально-економічної політики відігравав вирішальну роль у формуванні творів мистецтва. Як наслідок, скульптура та живопис стали важливим інструментом для передачі релігійних послань та просування католицьких ідеалів. Це призвело до зростання попиту на твори релігійної тематики: скульптуру (особливо на віттарні образи) та інші предмети релігійного вжитку. Такі скульптори, як Педро де Мена та Грегоріо Фернандес, розробили нові методи створення реалістичних та емоційних скульптур, що вражали уяву глядачів.

Стрімко розвивався і живопис. Найбільшими художниками у XVII ст. стали Ель Греко (Доменіко Теотокопулі) і Дієго Родрігес де Сільва Веласкес. Творчість цих художників мала свої відмінності. Якщо для художнього стилю Ель Греко характерні манерність у зображенні людських постатей та міміки, новаторство у колірних рішеннях, то для стилю Веласкеса було характерне поєднання яскравого колориту, сміливих колірних рішень, використання різноманітних жанрових форм.

Отже, історія Іспанської імперії раннього Нового часу засвідчує складну взаємодію політичних, соціальних, економічних, релігійних чинників, які формували, розвивали, а інколи гальмували розвиток культури і мистецтва Іспанії XVI-XVII ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Література

1. Альтаміра-і-Кревеа Р. Історія Іспанії. У 2 т. М., 1951.
2. Альтаміра-і-Кревеа Р. Історія середньовічної Іспанії. СПб., 2003.
3. Анікеєва Н. Є., Ведюшкін В. А., Волосюк О. В., Медников І. Ю., Пожарська С. П. Історія зовнішньої політики Іспанії. М., 2014
4. Анікст А.А. Проблеми вивчення художньої культури XVII століття. М., 1970.
5. Багно В.Є. Думки про культуру і культура думки Х. Ортеги-і-Гассета / Питання літератури. 1991, №2. С.82-95.
6. Балашов Н.І. Іспанська класична драма. М., 1975.
7. Бахтін М.М. Питання літератури та естетики. М., 1975.
8. Бахтін М.М. Автор і герой: До філософських основ гуманістичних наук. СПб., 2000.
9. Белік А.А. Культурологія. Антропологічні теорії культур. М., 2000.
10. Біціллі П. М. Місце Ренесансу в історії культури. СПб., 1996.
11. Брокетт О.Г., Гілді Ф. Г. Історія театру / Пер. з англійської. Львів: Літопис, 2014.
12. Бруні Л. Введення в науку про мораль // Твори італійських гуманістів епохи Відродження (XV століття). М., 1985.
13. Вар'яш О. І. Піренейський півострів. М., 2006.
14. Вилар П. Історія Іспанії / Пер. з франц. М., 2006.
15. Ведюшкін В. А. Ідальго: іспанське дворянство в XVI-XVII ст. // Європейське дворянство XVI-XVII ст.: межі стану / За ред. В. А. Ведюшкіна. М., 1997.
16. Виготський Л.С. Психологія мистецтва. М., 1987.
17. Віндельбанд В. Вибране: дух та історія. М., 1995.
18. Віппер Ю.Б. Про різновиди стилю бароко в західноєвропейських літературах XVII століття // Проблеми вивчення культурної спадщини. М., 1995.

- 19.Гадамер Х.Г. Актуальність прекрасного. М., 1991.
- 20.Гачев Г.Д. Національний ерос і культура. М., 2002.
- 21.Денисенко Н. П. Іспанська монархія в останній третині XV - початку XVI століття. Іваново, 1991.
- 22.Дефурно М. Повсякденне життя Іспанії Золотого століття / Пер. з фр. М., 2004.
- 23.Донн Дж. Вірші / Пер. Б. Томашевського. Л., 1973.
- 24.Дубнов С. М. Історія євреїв у Європі. У 4 т. Т. 2-3. М., 2003.
- 25.Ігнатов С. Іспанський театр XVI-XVII століть. М.; Л, 1939.
- 26.Іспанська естетика. М., 1977.
- 27.Іспанський альманах. Вип. 1-2. М., 2007, 2010
- 28.Іспанський театр. М., 1969.
- 29.Іспанські королі / за ред. В.Л. Бернкера, К.К. Сейделя, П. Хозера. Ростов н/Д: Фенікс, 1998.
- 30.Історія Європи. З найдавніших часів до наших днів. У 8 т. Т. 3 / відп. ред. Л.Т. Мільська, В.І. Рутенбург. М.: Наука, 1993.
- 31.Історія зовнішньої політики Іспанії. М.: Міжнародні відносини, 2014.
- 32.Історія Іспанії та Португалії / відп. ред. С. Шумова, А. Андрєєва. М., 2002.
- 33.Історія Іспанії. Т. 1: З найдавніших часів до кінця XVII століття. - М. Індрик, 2012.
- 34.Історія Португалії. М., 2007.
- 35.Каган М.С. Введення в історію світової культури. Книга друга. СПб., 2001.
- 36.Кеймен Г. Іспанія: дорога до імперії. М., 2007
- 37.Культура Відродження в XVI столітті. М., 1997.
- 38.Культура Відродження і релігійне життя епохи. М., 1997.
- 39.Культура Відродження і середні віки. М., 1993.
- 40.Леві-Провансаль Е. Арабська культура в Іспанії. Загальний огляд / Пер. з франц. М., 1967.

- 41.Литавріна Е.Е. Іспанський економіст XVI ст. Томас Меркадо про причини і сутність "революції цін" // Європа в середні віки: економіка, суспільство, культура. М.: Наука, 1972. С. 249-259.
- 42.Миленька Г. Д. Історія зарубіжного театру (від Античності до Просвітництва): навч. посіб. К.: Вид. НПУ імені М. Драгоманова, 2007.
- 43.Нова історія країн Європи та Америки XVI-XIX століття / За ред. А. М. Родрігеса, М. В. Пономарьова. М.: Владос, 2010. Ч. 1.
- 44.Олексієнко О.Б. Іспанська драма напередодні романтизму // Дослідження з романської та германської філології. К., 1975.
- 45.Парнах В. Я. Іспанські та португальські поети - жертви інквізиції. СПб., 2012.
- 46.Перес-Реверте А. Історія Іспанії. М., 2021. 416 с.
- 47.Пінський Л. Є. Бальтасар Грасіан і його твори // Бальтасар Грасіан. Кишеньковий оракул. Критикон. М., 1984.
- 48.Піскорський В. К. Історія Іспанії та Португалії. М., 2012.
- 49.Плавскін З. І. Іспанська інквізиція: кати і жертви. Історичні нариси. СПб., 2000.
- 50.Плутовський роман. М., 1975.
- 51.Прескотт В. Завоювання Мексики. М., 2021.
- 52.Проблеми іспанської історії. М., 1987.
- 53.Прокопенко С. О. Населення Іспанії у XVI-XVII ст.: демографічна та соціальна характеристика. Історіографічне дослідження. М., 2002.
- 54.Рюкуа А. Середньовічна Іспанія. М., 2006.
- 55.Соціально-економічні проблеми історії Іспанії. М., 1965
- 56.Соціально-політичний розвиток країн Піренейського олу острова за феодалізму. М., 1985.
- 57.Томашевський Н. Б. Іспанський театр Золотого століття // Іспанський театр. М., 1969.
- 58.Томашевський Н. Плутовський роман // Плутовський роман. М., 1975.

59. Федосов Д. Г. Релігійні братства і святкова культура Іспанії та Латинської Америки XVI-XVII століть // Естетико-культурологічні смисли свята. М., 2009.
60. Якимович А.К. Бароко і духовна культура XVII століття // Радянське мистецтвознавство. 1976. М., 1977. С. 91-133.
61. Arte y cultura en la época de Isabel la Católica. Valladolid, 2003.
62. Caro Baroja J. Las formas complejas de la vida religiosa: religión, sociedad y carácter en la España de los siglos XVI y XVII. Madrid, 1978.
63. The Castilian crisis of the seventeenth century: new perspectives on the economic and social history of seventeenth-century Spain / Ed. I. A. A. Thompson, B. Yun Casalilla. Cambridge, 1994.
64. Checa Cremades F. Felipe II mecenas de las artes. Madrid, 1993.
65. Elliott J.H. Imperial Spain: 1469-1716. London: Penguin Books, 1963.
66. Felipe II y el arte de su tiempo. Madrid, 1998.
67. Fernández Álvarez M. Estructura económica y política de la España de los Reyes Católicos. Barcelona, 2008.
68. Fernández Alvarez M. Política mundial de Carlos V y Felipe II. Madrid, 1966.
69. Fuentes C. The Buried Mirror: Reflections on Spain and the New World. Boston: Houghton Mifflin, 1992.
70. Gibson Ch. The Black Legend: Anti-Spanish Sentiment in the Old and New Worlds. New York: Knopf, 1971.
71. Gil Fernández L. Panorama social del humanismo español (1500–1800). М., 1981.
72. Kagan R. L. Students and society in early modern Spain. Baltimore; London, 1974.
73. Kamena H. The Golden Age of Spain: 1516-1659. Basingstoke: Macmillan Education, 1988.
74. Maravall J. A. La cultura del Barroco: análisis de una estructura histórica. Barcelona, 1975.

75. Maravall J. A. La literatura picaresca desde la historia social (siglos XVI y XVII). Madrid, 1986.
76. Marcos Martín A. España en los siglos XVI, XVII y XVIII: economía y sociedad. Barcelona, 2000.
77. El mundo social de Isabel la Católica: la sociedad castellana a finales del siglo XV. Madrid, 2004.
78. La recepción de las artes clásicas en el siglo XVI / Eds. E. Sánchez Salor, L. Merino Jerez, S. López Moreda. Cáceres, 1996.
79. Sociedad y economía en tiempos de Isabel la Católica. Valladolid, 2002.
80. Tarver H. M., Slape E. The Spanish Empire: A Historical Encyclopedia. Santa-Barbara, ABC-Clio, 2016.
81. Todorov T. The Conquest of America: The Question of the Other. New York: Harper & Row, 1987.
82. Yarza Luaces J. Los Reyes Católicos: paisaje artístico de una monarquía. Madrid, 1993.
83. Ynduráin D. Humanismo y Renacimiento en España. Madrid, 1994.

Джерела

84. Алеман М. Гусман де Альфараче. Ч. 1-2. М., 1963.
85. Вівес Хуан Луїс. Про допомогу бідним / Пер. і публ. Н. П. Денисенко // Відродження: гуманізм, освіта, мистецтво. Іваново, 1994.
86. Грасіан Б. Кишеньковий оракул. Критикон. М., 1981.
87. Еспінель В. Життя Маркоса де Обрегон. М.; Л., 1935.
88. Загальна історія подій Нової Іспанії" Бернардіно де Саагуна
89. Заповіт Ізабелли І Кастильської / Публ., передсл., пер. і комент. Н. П. Денисенко // Європа і Америка на перехресті епох. Іваново, 1992.
90. Іспанська новела Золотого століття. Л., 1989.
91. Кальдерон П. Драми. Кн. 1-2. М., 1989.
92. Кеведо Ф де. Вибране. Л., 1980.
93. Кідд Т. Іспанська трагедія. М.: Наука, 2011.

94. Конкістадори. Три хроніки завоювання Америки / А. Ф. Кофман. СПб., 2009.
95. Королівський указ 1609 р. про вигнання морисків / Пер. з ісп. В. А. Ведюшкіна // Практикум з історії Середніх віків. Ч. 3. Вороніж, 2001.
96. Лас Касас Б. де. Історія Індій. Л., 1964.
97. Лопе де Вега. Собр. соч. У 6 т. М., 1962-1963.
98. Паві П. Словник театру. / За ред. В. Клековкіна. Львів, 2006. 19
99. Плутівський роман. М., 1975.
100. Поезія іспанського бароко. СПб., 2006.
101. Сервантес Сааведра М. де. Собр. соч. У 5 т. М., 1961.
102. Тірсо де Моліна. Комедії. Т. 1-2. М., 1969.
103. Хроніки відкриття Америки. Нова Іспанія. Кн. 1. М., 2000.
104. Relaciones Topográficas de Felipe II. F. Javier Campos y a. Real Centro Universitario «Escorial-María Cristina» San Lorenzo del Escorial, 2010.

Резюме

Бакалаврська робота «Вплив соціально-економічних чинників на розвиток культури та мистецтва Іспанії XVI-XVII ст.» студента IV курсу, Яковенка Георгія. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Сергій Анатолійович Каріков. Метою дослідження є з'ясування, яким чином економічний розвиток, соціальні зміни та політичні події вплинули на культурний ландшафт Іспанії у епоху Відродження та Бароко. Дослідження зосереджується на взаємодії між соціально-економічними умовами того періоду та творчістю митців – письменників, поетів, драматургів художників, архітекторів та інших культурних діячів. Наукова новизна дослідження полягає у виявленні та аналізі основних соціально-економічних і суспільно-політичних факторів, які впливали на розвиток культури та мистецтва в Іспанії в період XVI-XVII ст., та оцінці відносної важливості кожного з цих факторів. В ході роботи було:

1. Проаналізовано специфіку політичного устрою Іспанської колоніальної імперії (від створення до становища Іспанії за правління старших та молодших Габсбургів);
2. Визначено соціально-економічні чинники, які вплинули на розвиток Іспанії зазначеного періоду;
3. Розкрито особливості духовного життя Іспанії XVI-XVII ст.;
4. Досліджено організацію релігійних видовищ та виявлено вплив Інквізиції на розвиток культури та мистецтва;
5. Охарактеризовано еволюцію та виявлено специфіку двох стилів: Ренесансу та Бароко;
6. Виявлено стилі, жанри та напрямки іспанської національної літератури зазначеного періоду;

7. Проаналізовано розвиток національної іспанської драми та розвиток професійного театру;

8. Досліджено специфіку розвитку барокового стилю в іспанській скульптурі та живописі середини-другої половини XVII ст. (виявлено індивідуальні особливості художньої манери провідних майстрів цього періоду)

Робота складається з вступу, трьох розділів (у дев'яти підрозділах), висновків, списку джерел.

Ключові слова: соціально-економічні чинники, культура, мистецтво, Іспанія, XVI-XVII століття, економічний розвиток, відродження, бароко, художники, архітектори, інквізиція, Іспанська Імперія, театр, драматургія, поезія, ауто-сакраментале, колонії.

Summary

Bachelor's thesis "Influence of socio-economic factors on the development of culture and art of Spain in the 16th-17th centuries." 4th year student, George Yakovenko. Supervisor - Doctor of Historical Sciences, Professor Sergei Anatolyevich Karikov. The aim of the study is to find out how economic development, social changes and political events influenced the cultural landscape of Spain during the Renaissance and Baroque. The study focuses on the interaction between the socio-economic conditions of that period and the work of artists - writers, poets, playwrights, artists, architects and other cultural figures. The scientific novelty of the study lies in the identification and analysis of the main socio-economic and socio-political factors influencing the development of culture and art in Spain during the 16th-17th centuries, and in assessing the relative importance of each of these factors. During the work it was:

1. The specifics of the political structure of the Spanish colonial empire are analyzed (from the creation to the position of Spain under the rule of the older and younger Habsburgs);

2. The socio-economic factors that influenced the development of Spain during this period were determined;
3. The features of the spiritual life of Spain in the 16th-17th centuries are revealed;
4. The organization of religious spectacles was studied and the influence of the Inquisition on the development of culture and art was revealed;
5. The evolution is characterized and the specificity of two styles is revealed: Renaissance and Baroque;
6. Styles, genres and directions of the Spanish national literature of the specified period are revealed;
7. Analyzed the development of national Spanish drama and the development of professional theater;
8. The specifics of the development of the Baroque style in Spanish sculpture and painting in the middle-second half of the 17th century have been studied. (individual features of the artistic manner of the leading masters of this period were found)

The work consists of an introduction, three chapters (in nine divisions), conclusions, and a list of sources.

Keywords: socio-economic factors, culture, art, Spain, XVI-XVII centuries, economic development, renaissance, baroque, artists, architects, inquisition, Spanish Empire, theater, dramaturgy, poetry, autos sacramentale, colonies.